

Nr 136.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m.; given Stockholms slott den 18 februari 1938.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om avbrytande av havandeskap;
- 2) lag om ändring i 14 kap. strafflagen;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten; samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

Förslag
till
Lag
om avbrytande av havandeskap.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Havandeskap må enligt denna lag avbrytas:

1. när på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa;

2. när kvinnan hävdats under förhållande varom förmåles i 15 kap. 12, 13, 15 eller 15 a § eller 18 kap. 1, 2, 3, 7, 8 eller 9 §, så ock då hävdandet ägt rum under omständigheter som omförmålas i 18 kap. 6 § strafflagen samt inneburit ett grovt åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet;

3. när med skäl kan antagas att kvinnan eller det väntade barnets fader genom arvsanlag kommer att på avkomlingar överföra sinnessjukdom, sinnesslöhet eller svår kroppslig sjukdom.

Avbrytande av havandeskap på annan grund än sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan må ej företagas efter havandeskapets tjugonde vecka.

2 §.

Har kvinnan hävdats under förhållande varom förmåles i 15 kap. 12, 13, 15 eller 15 a § eller 18 kap. 6 § strafflagen, må på grund därav avbrytande av havandeskapet icke äga rum, med mindre brottet, där så kunnat ske, åtalats eller angivits till åtal.

Avbrytande av havandeskap på grund av att kvinnan vid hävdandet ej fyllt femton år må, där den som har vårdnaden om henne ej samtyckt till åtgärden, icke äga rum utan att särskilda omständigheter tala därför.

Havandeskap må ej avbrytas på grund av arvsanlag hos kvinnan varom i 1 § 3. förmåles, med mindre jämväl sterilisering å henne företages, utan så är att sådan åtgärd till följd av att kvinnan saknar förmåga att därtill lämna giltigt samtycke ej kan äga rum eller den av särskilda skäl finnes olämplig.

3 §.

Utän kvinnans begäran må havandeskapet avbrytas allenast där kvinnan på grund av rubbad själsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden.

4 §.

Havandeskap må ej avbrytas, med mindre den läkare som utför ingreppet samt annan läkare i den tjänsteställning Konungen föreskriver, i skriftligt utlåtande, på grunder som i utlåtandet angivas, förklarar förutsättningarna för åtgärden vara förhanden.

Avbrytande av havandeskap på den i 1 § 3. angivna grund må ske endast efter prövning av medicinalstyrelsen. Lag samma vare, där kvinnan på grund av rubbad själsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden.

5 §.

Innan prövning sker huruvida havandeskap må avbrytas, skall, där det kan ske och ej särskilda skäl däremot äro, tillfälle till yttrande beredas det väntade barnets fader samt, om kvinnan är under tjuguettt år den som har vårdnaden om henne, om hon är omyndigförklarad förmyndaren, om hon är gift hennes man, och om hon är intagen å allmän anstalt dennas läkare och föreståndare.

I övrigt må, där fråga är om kvinna som kan lämna giltigt samtycke till avbrytande av havandeskapet, yttrande ej inhämtas utan kvinnans medgivande.

6 §.

Avbrytande av havandeskap skall utföras å lasarett, därmed jämförlig allmän anstalt eller sjukstuga av där anställd läkare. Därest medicinalstyrelsen så prövar erforderligt, må styrelsen medgiva viss läkare att utföra sådan åtgärd å annan anstalt än nu är sagt.

7 §.

Kan, då fråga är om avbrytande av havandeskap på grund av sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan, prövning av förutsättningarna för ingreppets företagande i den ordning 4 § anger, eller utförande av ingreppet å anstalt varom i 6 § sägs, icke utan våda äga rum med hänsyn till dröjsmål eller annan olägenhet som därigenom skulle uppstå, må havandeskapet av legitimerad läkare avbrytas utan iakttagande av nämnda stadganden.

8 §.

Ej må den som provat förutsättningarna för avbrytande av havandeskap eller verkställt sådan åtgärd, eller den som biträtt vid utredningen eller verkställandet, i oträngt mål yppa något av vad därvid förekommit.

9 §.

Över medicinalstyrelsens beslut i ärende angående avbrytande av havandeskap må klagan ej föras.

10 §.

Har någon efter prövning som avses i 4 eller 7 § avbrutit havandeskap eller gjort försök därtill, och skedde åtgärden med iakttagande av de i 1 § andra stycket samt 3 § givna föreskrifter, då må ej dömas till straff enligt 14 kap. 26, 27 eller 28 § strafflagen.

11 §.

Har i fall varom i 10 § förmäles den som icke är legitimerad läkare avbrutit havandeskap å annan eller gjort försök därtill, straffes med fängelse i högst ett år eller, vid synnerligen förmildrande omständigheter, med dagsböter.

12 §.

Läkare, vilken mot bättre vetande antingen i utlåtande som i 4 § sägs förklarat förutsättningarna för avbrytande av havandeskap vara förhanden eller ock till myndighet eller annan läkare avgivit falsk utsaga i ärende angående sådan åtgärd, dömes, om han ej är förfallen till ansvar för fosterfördrivning, till fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, till dagsböter.

Har läkare vid prövning av ärende angående avbrytande av havandeskap eller eljest genom att överträda eller åsidosätta vad i denna lag stadgas visat vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet, och är han icke underkastad ansvar för ämbetsbrott, dömes till dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

13 §.

Avgiver någon i annat fall än ovan sägs mot bättre vetande till myndighet eller läkare falsk utsaga i ärende angående avbrytande av havandeskap, och är han ej förfallen till ansvar för fosterfördrivning, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

14 §.

Överträder någon i annat fall än ovan sägs vad i 8 § stadgas, dömes till dagsböter.

15 §.

Förseelse mot vad i 8 § är stadgat må ej åtalas av allmän åklagare, där den ej av målsägande angives till åtal.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan.

16 §.

Konungen äger meddela erforderliga bestämmelser angående tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

Förslag
till
Lag
om ändring i 14 kap. strafflagen.

Härigenom förordnas, att i 14 kap. strafflagen skall införas en ny paragraf, betecknad 28 a §, av följande lydelse:

28 a §.

Att i vissa fall, för handling som i 26, 27 eller 28 § sägs ej må dömas till straff enligt nämnda lagrum, därom stadgas i särskild lag om avbrytande av havandeskap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Härigenom förordnas, att 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 om behörighet att utöva läkarkonsten¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

3 §.

Har legitimerad läkare genom utslag, som mot honom äger laga kraft, för brott, som han förövat under utövning av läkarkonsten, dömts till straffarbete eller svårare straff eller enligt 14 kap. 9, 12, 13, 17, 27 eller 33 §, 15 kap. 9, 14 eller 15 a § eller 18 kap. 6, 8, 8 a eller 9 § strafflagen eller 12 § lagen om avbrytande av havandeskap till fängelse

eller, där han innehaft sådan läkarbefattning, att brott i tjänsten bestraffas såsom brott av ämbetsman, i annat fall än nyss sagts för brott, som han förövat under utövning av läkarkonsten, gjort sig förfallen till avsättning från befattningen eller mistning därav på viss tid

eller fällts till ansvar enligt 7 § här nedan,

skall medicinalstyrelsen, såvida läkaren finnes hava genom vad han sålunda låtit komma sig till last visat sig ovärdig det förtroende, en läkare bör äga, eller ofömoget att nöjaktigt utöva sin konst, för viss tid, ej över tio år, eller för alltid återkalla hans legitimation; dock att för läkare, som blivit av Konungen eller av medicinalstyrelsen utnämnd till läkarbefattning, legitimationen ej må återkallas, så länge han innehar befattningen, samt att, där dylik läkare dömts till suspension, legitimationen må återkallas allenast för suspensions-tiden.

Där läkare — — — utöva läkarkonsten.

5 §.

Har någon, som är behörig att utöva läkarkonsten, dömts till straffarbete eller svårare straff eller enligt 14 kap. 9, 12, 13, 17, 27 eller 33 §, 15 kap. 9, 14 eller 15 a § eller 18 kap. 6, 8, 8 a eller 9 § strafflagen eller 12 § lagen om avbrytande av havandeskap till fängelse eller till ansvar för förseelse, som i

¹ Senaste lydelse se SFS 1937:244.

7 § här nedan sägs, eller har innehavare av sådan läkarbefattning, att brott i tjänsten bestraffas såsom brott av ämbetsman, gjort sig förfallen till avsättning från befattningen eller mistning därav på viss tid, skall domstolen till medicinalstyrelsen insända protokoll och utslag i målet.

Har någon — — — hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

Förslag

till

Lag

**angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249)
om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.**

Härigenom förordnas, att 14 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

14 §.

Handlingar vilka — — — förbehåll göras.

Angår handling — — — annan person.

Vad i denna paragraf stadgas har icke avseende å myndighets beslut som särskilt utfärdats eller i protokoll upptagits, där fråga ej är om barnavårdsnämnds eller nykterhetsnämnds beslut eller beslut i ärende som rör tillämpning av lagen angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar eller lagen om avbrytande av havandeskap.

Uppgifter och — — — om socialregister.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 maj 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter:

»Frågan om den straffrättsliga behandlingen av fosterfördrivning har stått på dagordningen sedan lång tid tillbaka. I detta avseende må särskilt erinras om ett av tillkallade sakkunniga den 10 januari 1921 avgivet betänkande och förslag rörande ändring i 14 kap. 22—27 §§ strafflagen, vilket förslag den 13 juni 1921 upphöjdes till lag. Härigenom nedsattes bland annat straffsatserna för fosterfördrivning avsevärt. Frågan har därefter aktualiserats genom en av medicinalstyrelsen anordnad undersökning av abortförekomsten i Sverige under senare år och vissa därmed sammanhängande spörsmål.

Sedan Kungl. Maj:t den 24 september 1934 beslutit tillsättande av en kommitté med uppdrag att, på grundval av den inom medicinalstyrelsen verkställda utredningen i ämnet, utarbeta förslag till lagstiftning om rätt i vissa fall till avbrytande av havandeskap ävensom förslag till ändrad lagstiftning om straff för fosterfördrivning, har jag enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande utsett generaldirektören och chefen för medicinalstyrelsen *Nils Hellström* till ledamot och ordförande i kommittén samt till övriga ledamöter i kommittén kallat justitiekanslern *Karl-Gustaf Hjärne*, praktiserande läkaren *Gerd Kjöllberg*, professorn i obstetrik och gynekologi vid karolinska medikokirurgiska institutet *John Olow*, praktiserande läkaren *Alma Sundquist* samt professorn i straffrätt vid universitetet i Uppsala *Folke Wetter* ävensom till sekreterare hos kommittén förordnat assessorn vid hovrätten över Skåne och Blekinge *Maths Heüman*, varjämte amanuensen *Lennart Löfquist* utsetts till biträdande sekreterare hos kommittén.

Efter framställning av kommittén har jag kallat professorn vid universitetet i Uppsala *Nils von Hofsten* att i egenskap av sakkunnig biträda kommittén vid behandling av frågan om avbrytande av havandeskap på så kallad

eugenisk indikation samt byråchefen *Karl Arvid Edin* och filosofie doktorn *Axel Mebius* att såsom sakkunniga biträda kommittén vid statistisk bearbetning av visst material. Beträffande vissa frågor har kommittén rådgjort med sekreteraren hos Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets avdelning för barnavård *Lars Barkman*.

Samtidigt med beslutet om tillsättandet av kommittén föreskrev Kungl. Maj:t att de sakkunniga, vilka jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 11 maj 1934 tillkallats att inom justitiedepartementet biträda med verkställande av den utav riksdagen begärda utredningen rörande revision av 18 kap. 13 § strafflagen, skulle avgiva sitt förslag efter samråd med kommittén. Nämnda sakkunniga hava efter sådant samråd den 13 december 1934 avgivit förslag i ämnet (statens off. utr. 1934: 50).

På föredragning av t.f. chefen för ecklesiastikdepartementet har Kungl. Maj:t vid samma tillfälle — den 24 september 1934 — uppdragit åt medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen att, efter samråd med kommittén och nyssnämnda sakkunniga, till Kungl. Maj:t gemensamt inkomma med förslag till erforderliga åtgärder för åstadkommande inom och utom skolan av en vidgad och förbättrad undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande de sexuella frågorna. Den sålunda anbefallda utredningen är ännu ej slutförd.

På därom gjord framställning har kommittén den 26 oktober 1934 erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att över preliminära författningsförslag jämte motiv låta införskaffa yttranden från de myndigheter och sammanslutningar, kommittén kunde finna erforderligt. Sedan sådana preliminära förslag med tillhörande allmän och speciell motivering upprättats, ha desamma remitterats till vissa myndigheter och sammanslutningar. De inkomna yttrandena ha jämte berörda förslag befordrats till trycket (statens off. utr. 1935: 13).

Sedan yttranden sålunda inkommit har kommittén upprättat ett den 4 maj 1935 dagtecknat slutligt betänkande i ämnet (statens off. utr. 1935: 15). Betänkandet innehåller av motiv åtföljda förslag till följande lagar:

- 1) lag om avbrytande av havandeskap;
- 2) lag om ändrad lydelse av 14 kap. 26, 27 och 28 §§ strafflagen;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Kommittén har varit enhällig utom såtillvida att två av kommitténs ledamöter i särskilt yttrande förordat dels att frågan huruvida åtal för fosterfördrivning mot kvinnan skall väckas bör underställas justitiekanslerns prövning och avgörande med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet och dels att sådant åtal ej må väckas sedan ett år förflutit efter det brottet skedde.

I ändamål att fortlöpande uppgifter måtte erhållas angående aborter som framkallats på medicinska skäl, har Kungl. Maj:t förut i dag beslutat anmoda medicinalstyrelsen att skyndsamt utfärda föreskrifter om skyldighet för legitimerad läkare, som avbrutit havandeskap, att inom viss tid efter åt-

gärdens företagande därom insända berättelse till styrelsen enligt formulär som skall av styrelsen fastställas.»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över de av kommittén utarbetade lagförslagen ävensom över de bestämmelser kommitténs minoritet i det särskilda yttrandet förordat — vilkas avfattning i lagtext framgår av bilaga¹ till detta protokoll — måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

¹ Denna bilaga har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 30 oktober 1935.

Närvarande:

justitierådet APPELBERG,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
BAGGE.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 31 maj 1935, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över följande av en enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 september 1934 tillsatt kommitté utarbetade lagförslag, nämligen förslag till lag om avbrytande av havandeskap, lag om ändrad lydelse av 14 kap. 26, 27 och 28 §§ strafflagen, lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt samt lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten, ävensom över de bestämmelser en minoritet inom kommittén i särskilt yttrande förordat, vilkas avfattning i lagtext framginge av bilaga till remissprotokollet.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Maths Heüman.

I anledning av förslagen avgåvos följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Lagrådet:

Frågan i vad mån det bör vara tillåtet eller åtminstone lämnat utan straffrättslig påföljd att avbryta havandeskap är för närvarande utan tvivel förtjänt av lagstiftarens synnerliga uppmärksamhet icke blott på grund av den oroväckande ökningen av de kriminella aborternas antal utan ock i betraktande av att ökningen kunnat ske utan någon kraftigare reaktion från de rättsvårdande myndigheternas sida. Med hänsyn särskilt till sistnämnda omständighet framstår det såsom en angelägenhet av vikt att tillse huruvida icke våra strafflagsbestämmelser på området i större eller mindre ut-

sträckning stå i strid med det allmänna rättsmedvetandet och i följd därav tarva revision. Om i något avseende ett mera påtagligt motsatsförhållande härutinnan råder, är en revision så mycket angelägnare som ett sådant förhållande lätteligen kan medföra bristande respekt för lagen jämväl i övrigt på detta område, då det ligger nära till hands för den som icke ägnar saken tillräcklig eftertanke att taga lagens påtagliga överdrift till intäkt för det omdömet att lagen överhuvud taget är föråldrad och orimlig.

Ett överbäggande av det föreliggande spörsmålet torde väl giva vid handen att vår nuvarande lagstiftning på området icke i alla avseenden tillfredsställer det allmänna rättsmedvetandet, men i vilken utsträckning man kan vidbliva straffbeläggandet av fosterfördrivning utan att befinna sig i strid med detta allmänna rättsmedvetande är en fråga som icke är lätt att besvara. Det kan ingalunda utan vidare tagas för givet att den ovan antydda utvecklingen på området är ett uttryck för en mera djupgående ändring i den allmänna uppfattningen. En tidsströmning som den vilken manifesterat sig i den stora ökningen av kriminella aborter kan härröra ur helt andra källor; och i själva verket torde det vara företeelser av vitt skilda slag som samverkat till att hos mindre motståndskraftiga element inom befolkningen skapa och befästa de krav på individuell frihet och självbestämningssrätt som sålunda gjort sig gällande. En god ledning vid frågans bedömande bör man emellertid kunna erhålla av den sakkunniga opinionen i ansvarig ställning. Denna opinion har också kommit till uttryck i de yttranden över kommitténs preliminära av motiv åtföljda lagförslag, som kommittén med vederbörligt tillstånd inhämtat från ett flertal myndigheter och institutioner, företrädesvis medicinska sådana, och vilka yttranden jämte berörda förslag särskilt för sig befordrats till trycket. Det kan i detta sammanhang anmärkas att kommittén i sitt slutliga betänkande icke på sådant sätt omnämnt och bemött de inkomna yttrandena att därav framgår att de preliminära förslagen — såsom i själva verket är förhållandet — underkastats en synnerligen ingående och saklig kritik. Med hänsyn härtill och till den omständigheten att de slutliga förslagen i allt väsentligt överensstämma med de preliminära, kan den som icke tager del av yttrandena lätt få den föreställningen att desamma gått i en för de preliminära förslagen gynnsam riktning. Så är emellertid ingalunda förhållandet. Flertalet av de hörda myndigheterna och institutionerna hava i viktiga delar tagit bestämt avstånd från kommitténs förslag. För var och en som tagit kännedom om dessa yttranden står så mycket klart att desamma ingalunda lämna stöd för att antaga förhandenvaron av ett allmänt rättsmedvetande som kräver strafffrihet för fosterfördrivning i den utsträckning kommitténs förslag innebära. Av denna omständighet i och för sig följer emellertid icke att en lagstiftning i enlighet med kommitténs förslag skulle vara opåkallad. Ytterst har lagstiftaren här som eljest att se till vad samhällets bästa kräver under beaktande så långt sig göra låter av individernas egna intressen.

Att generellt medgiva strafffrihet för abortframkallning har kommittén icke velat ifrågasätta. Kommitténs principiella utgångspunkt är att sam-

hället skall värna om fostrets liv. Denna princip är nu undantagslöst fastslagen i vår lag, men den har icke kunnat i hela sin stränghet upprätthållas; när konstlad abort varit oundgänglig för att rädda kvinnans liv eller för att undanröja en allvarlig fara för hennes hälsa, har den betraktats såsom tillåten. Det har ansetts föreligga ett nödläge för kvinnan, som gjort tillgripandet av den eljest rättsstridiga åtgärd som fosterfördrivningen innefattar befogad. Kommittén utgår nu från att även i andra fall än då kvinnans liv eller hälsa är i fara kan föreligga en intressekollision, som bör göra abortingripande tillåtet. Riktigheten härav kan näppeligen förnekas. Det är här fråga icke om en självständig individs liv utan om ett endast potentiellt liv, och mot värdet av detta bör väl kunna sättas icke blott såsom vid de medicinska indikationerna hänsyn till kvinnans liv eller hälsa utan även andra värden försåvitt de äro av tillräcklig betydighet. Men det måste framhållas att i dessa fall, då man har att mot varandra väga intressen som äro mer eller mindre inkommensurabla, svårigheterna att bedöma, huruvida en intressekollision som bör göra abortframkallning tillåtlig skall anses vara för handen, te sig betydligt större än när det gäller förefintligheten av medicinsk indikation. Bland de omständigheter som härvidlag äro att beakta måste alldeles särskild hänsyn tagas till huruvida det hävdande samlaget tillkommit med eller utan kvinnans vilja. Givet är att i samma mån som kvinnan själv är skuld, mer eller mindre medvetet, till åvägabringandet av den intressekollision som uppstått, det bör fordras starkare skäl än eljest för att havandeskapet skall få avbrytas. Tages icke hänsyn härtill, måste befaras att individernas känsla av ansvar för egna handlingar på ett för samhället ödesdigert sätt slappas. En annan synpunkt som bör beaktas vid bedömande av de olika indikationernas godtagbarhet må även framhållas, nämligen den att det för lagstiftaren på detta ömtåliga område är en ofrånkomlig nödvändighet att — även om det i någon mån måste ske på bekostnad av en i och för sig naturlig medkänsla för medmänniskor i olycklig belägenhet — draga gränsen mellan det tillåtna och det otillåtna så fast och tydlig att den icke vid den praktiska tillämpningen till oberäknelig skada helt eller delvis utplånas under inverkan av de krafter som här äro verksamma för åstadkommande av en allt större obundenhet.

En ställning för sig intaga, såsom redan antytts, de medicinska indikationerna. Det berättigade i att, om havandeskapets fortgång till ett naturligt slut innebär ett allvarligt hot mot kvinnans liv eller hälsa, avbryta detsamma, ehuru en sådan åtgärd icke är i lag uttryckligen medgiven, bestrides i allmänhet icke. Då kommittén ej föreslagit någon bestämmelse om medicinsk indikation, är avsikten naturligen den att låta utvecklingen på detta område på samma sätt som hittills äga rum helt vid sidan av lagen, låt vara med viss reglering av administrativ natur, såsom beträffande rapportskyldighet m. m. Denna ståndpunkt synes lagrådet knappast vara försvarlig. Därutinnan kan åberopas särskilt vad medicinalstyrelsen och karolinska institutets lärarkollegium anfört i denna fråga. Innebörden av kollegiets uttalande är i korthet den, att såväl till förekommande av missbruk som för att skydda läkarkåren

mot obehöriga misstankar det måste anses angeläget att, då nu frågan om rätt att avbryta havandeskap upptages till legislativ behandling, därvid icke lämna de medicinska indikationerna utanför. Det framhålles att en reglering i lag av desamma icke behöver ske i sådan form att en av vetenskapens utveckling betingad förskjutning i uppfattningen därigenom hindras att återverka på rättstillämpningen; ej heller så att i trängande fall ett snabbt ingripande omöjliggöres. Enligt kollegiets mening är det önskvärt att bestämmelser i lag meddelas enligt vilka — utom i de, såsom kollegiet håller före, ytterligt sällsynta fall då tid och omständigheter lägga hinder i vägen — dels frågan om förhandenvaro av medicinsk indikation skall underkastas en mera betryggande prövning än för närvarande, då *en* läkares omdöme anses tillfyllest, och dels själva ingreppet, även då det sker på sådan indikation, regelmässigt måste verkställas å godkänd sjukvårdsinrättning. I dessa synpunkter vill lagrådet helt instämma. Även andra skäl, som i det följande skola beröras och som sammanhånga med frågan om de sociala indikationerna, tala enligt lagrådets mening för de medicinska indikationernas upptagande i lagen.

Emot kommitténs förslag, såvitt däri avses möjlighet att avbryta havandeskap på eugeniska indikationer, har lagrådet icke funnit anledning till erinran. Likaså delar lagrådet i huvudsak kommitténs uppfattning beträffande abort på humanitära skäl. I fråga om sistnämnda indikationsgrund anser dock lagrådet att kommittén i vissa avseenden gått för långt. Särskilt gäller detta omdöme den av kommittén föreslagna bestämmelsen som innebär att havandeskap skall få avbrytas i varje fall då prövningen giver vid handen att kvinnan hävdats med grovt åsidosättande av hennes handlingsfrihet, även om därvid intet brottsligt förelupit.

De utan tvivel mest betydelsefulla men också de mest omstridda bland de av kommittén upptagna indikationsgrunderna äro de sociala. De äro till arten vitt skilda från de övriga. Betecknande för den medicinska indikationen är att dess förhandenvaro kan konstateras genom läkarens undersökning av kvinnans person, hennes kropps- och sinnestillstånd. I fråga om den eugeniska indikationen, som står den medicinska nära, gäller i stort sett detsamma, dock att härvidlag även mannens hälsotillstånd är av betydelse. Den humanitära indikationen slutligen hänför sig alltid till ett eller annat bestämt faktum — i vissa fall även här en sjukdom hos kvinnan — vilket stundom ligger i öppen dag och, sedan de bevissvårigheter som tilläventyrs äro för handen övervunnits, icke lämnar rum för tvekan. Utmärkande för dessa tre indikationsgrunder är vidare, och detta är icke det minst viktiga, att i fråga om dem lagstiftaren med en viss trygghet kan presumera att, om ingripande skall ske, intet annat hjälpmedel än just abortframkallning kan ifrågakomma. I nu berörda avseenden ställer det sig helt annorlunda beträffande de sociala indikationerna. Man möter här särskilt en svårighet som förefaller hart när oövervinnelig och som man i varje fall icke kan medgiva att kommittén lyckats bemästra. Den ligger däri att, emot vad fallet är vid de övriga indikationerna, i verklig mening fasta och objektiva håll-

punkter såväl för indikationernas beskrivande i lag som för deras beaktande vid rättstillämpningen nästan helt och hållet saknas.

Då kommittén såsom indikationsgrund bland annat angiver nöd, varmed enligt kommitténs motiv närmast avses ekonomisk nöd, lärer detta ord icke kunna tagas i dess strikta bemärkelse. Med hänsyn till den hjälp kvinna som fött barn har att i vårt land påräkna i form av understöd från det allmänna för sig och barnet torde i kommitténs förslag väsentligen icke kunna vara fråga om annat än en relativ nöd, vilken, även om den mången gång kan vara tung att bära, dock är såsom indikationsgrund i förevarande hänseende mycket vanskligh och svårbestämbar. Än svårare är det att angiva när varaktig ekonomisk nöd skall anses föreligga, detta med hänsyn till de förvärvsmöjligheter som samhället dock erbjuder och även till möjligheten av eljest inträffande ekonomiska förändringar.

Den nyss antydda svårigheten framträder än mera då det gäller att fastslå i vilka fall kvinnans välfärd i allmänhet verkligen befrämjas genom ett abortingripande. Begreppen välfärd och ofärd te sig i hög grad växlande allt efter olika anspråk och livsuppfattningar, och för kvinnan själv kan mången gång det som vid ett tillfälle ter sig som ofärd bliva till hennes verkliga lycka. Att, med den antagna utgångspunkten, i lagtexten närmare angiva vilka fall som åsyftas med varaktig ofärd torde icke vara möjligt. En så mångtydig lagtext som den föreslagna synes å andra sidan lämna fältet öppet för allsköns godtycke.

Vid bedömning av de verkningar som ett införande av de av kommittén föreslagna rent sociala indikationerna sannolikt skulle medföra måste man beakta dels att en i stora kretsar utbredd opinion kommer att fordra en långt större medgörlighet hos dem som handhava prövningen än den kommittén förutsatt dels också att en naturlig medkänsla hos den prövande instansen icke sällan kan verka i samma riktning, då de säkerligen mången gång, verkligt eller skenbart, ömmande omständigheterna i det särskilda fallet framföras. I samband härmed må framhållas de utomordentliga svårigheter som möta mot att med bibehållande av den avsedda sekretessen åstadkomma en någorlunda säker utredning och effektiv kontroll beträffande indikationernas förhandenvaro. Man kan icke värja sig för den bestämda farhågan att utvecklingen kommer att glida ut i en allt större, av kommittén icke åsyftad efterlåtenhet, därvid ej rätt betänkes den för samhället fördärvbringande verksam som kan förväntas inträda om det blir allmän sed att på ifrågavarande naturförryckande sätt undandra sig ansvaret för begångna handlingar. Sannolikt skulle de rent sociala indikationerna i den form de föreslagits även komma att försämra läget för mången kvinna, vilken om det berodde utslutande på henne själv skulle vilja bära fram sitt barn, ity att lagen kan komma att åberopas till stöd för hennes omgivnings måhända av själviska motiv förestavade övertalningsförsök i motsatt riktning.

Frågan om upptagande av de sociala indikationerna torde jämväl böra ses i belysning av kommitténs syfte att genom den föreslagna lagstiftningen bidra till en lösning av det viktiga problemet om nedbringande av fosterför-

drivningsfrekvensen. Kommittén har tänkt sig att efter införande av det föreslagna prövningsförfarandet kvinnor, som önska få abort till stånd, skulle föranledas att i betydligt större utsträckning än hittills vända sig till läkare, vilka genom sina råd och den hjälp de i olika avseenden kunde förskaffa skulle kunna förmå en stor del av dessa kvinnor att bära fram sina foster. Tydligt är att, om lagstiftningen icke ger utväg till abort på sociala indikationer, kommitténs tanke att förmå kvinnorna att vända sig till läkare endast i ringa mån kan vinna förverkligande. Därest det finnes en någorlunda säker utsikt för att fosterfördrivningsfrekvensen på sätt kommittén åsyftar skulle kunna i mera betydande utsträckning nedbringas, vore detta onekligen ett ganska vägande skäl till förmån för de sociala indikationerna. Det är emellertid så långt ifrån att man kan våga känna sig säker på en dylik utveckling, att det tvärtom, på sätt i åtskilliga yttranden gjorts gällande, synes möjligt att ett genomförande av kommitténs förslag skulle medföra en ökning av abortfrekvensen på grund av den uppluckring av tänkesätten inom stora delar av vårt folk, som antagligen bleve en följd av förslagets accepterande. Under förutsättning att de sociala indikationerna verkligen bleve tillämpliga med den nödvändiga och av kommittén förordade restriktiva strängheten, synes det icke heller sannolikt att i längden de kvinnor som önska ingrepp på sådana indikationer skulle i någon större utsträckning komma att nås av läkarnas påverkan. Anmärkas må ock att, då den utredning som, i händelse kvinnan vidhåller sin begäran, måste igångsättas oundvikligen medför att hennes havandeskap, även om läkarna iakttaga all försiktighet, blir mera känt än vad fallet är om hon vänder sig till kvacksalvare, kvinnorna antagligen härav komma att avskräckas från att anlita det av kommittén föreslagna förfarandet. Den nu anförda synpunkten, fosterfördrivningsfrekvensens minskande genom den föreslagna lagstiftningen, kan därför enligt lagrådets åsikt icke tagas till intäkt för de sociala indikationernas godkännande.

Ovan har antytts att enligt kommitténs mening en nödvändig förutsättning för vinnande av det nyssnämnda syftet med dess förslag är att prövningsförfarandet omhänderhaves av läkarna, såsom varande de, till vilka kvinnorna av naturliga skäl helst vända sig i angelägenheter av denna art. Lagrådet är ävenledes av den uppfattning att en ur förevarande synpunkt lämpligare anordning näppeligen står att erhålla. Vid sådant förhållande måste i hög grad beaktas vad de i ärendet hörda medicinska myndigheterna och sammanslutningarna anse om den uppgift som skall läggas på läkarna. Det kan då konstateras att i det stora flertalet av de från detta håll avgivna yttrandena — vilka visserligen haft avseende å ett något annorlunda lagt prövningsförfarande — man mer eller mindre kraftigt motsätter sig att en för läkare i allmänhet så främmande uppgift som utredning och prövning angående förekomsten av sociala indikationer ålägges dem. Den omständigheten att just de, vilkas medverkan är nödvändig för lagens lyckliga genomförande i praktiken, ställa sig så avvisande som skett utgör ett tungt vägande skäl mot godtagande av de sociala indikationerna.

Med hänsyn till vad nu anförts kan lagrådet icke tillstyrka att de sociala indikationerna på sätt kommittén föreslagit upptagas i lagen.

Under beteckningen social indikation hänför kommittén, enligt vad dess motiv giva vid handen, även ett slag av indikation som under diskussionen i ämnet benämnts blandat medicinsk-social indikation. Då man vill exemplifiera denna indikation, framhålles ofta en grupp av kvinnor som man plägar benämna »utsläpade mödrar». Även de som principiellt avvisa de rent sociala indikationerna anse i allmänhet att abortmöjlighet bör finnas för kvinnor som kunna hänföras under denna kategori. Så t. ex. uttalar medicinalstyrelsen, att då det gäller dessa kvinnor indikation kan anses godtagbar men att den knappast torde kräva någon legalisering på grund av sitt i allmänhet påtagliga rent medicinska berättigande. Kommittén, som uppenbarligen anser medicinsk indikation vara för handen endast då påvisbar sjukdom föreligger, framhåller å sin sida, att man väl skulle kunna vara benägen att kalla den ifrågavarande indikationen för medicinsk samt att den också är en sådan i den meningen, att det är en fysisk eller psykisk invaliditet som man befarar och som man med en abortprovokation vill avvärja, men att då det är ekonomiska och familjeförhållanden, icke medicinska, som göra ingreppet påkallat, den måste anses falla utanför de medicinska indikationernas område.

Att låta frågan om godtagbarhet av indikationen »utsläpade mödrar» eller annan indikation av blandat medicinskt-socialt slag vara beroende av tolkningen av begreppet medicinsk indikation kan icke anses tillfredsställande. Vill man, med avvisande av de rent sociala indikationerna, i viss utsträckning godtaga en blandat medicinsk-social indikation — något som lagrådet anser böra ske — synes det riktiga vara att i lagen giva uttrycklig bestämelse i detta hänseende. Denna väg har förordats av medicinska fakulteten i Lund, som förklarar sig överhuvud icke kunna förorda avbrytande av havandeskap enbart på sociala grunder men föreslår att bestämmelsen under punkt 2 i 1 § av förslaget till lag om avbrytande av havandeskap omarbetas så att formuleringen kommer att taga sikte på den blandat medicinsk-sociala indikationen.

Därest man vid angivande av indikationens innehåll fasthåller vid att såsom förutsättning skall ingå en vid tiden för abortfrågans prövning förefintlig så betydande kroppslig eller själslig svaghet hos kvinnan att en samvetsgrann läkare måste säga sig att, med hänsyn jämväl till de förhållanden under vilka kvinnan är hänvisad att leva, hon icke kan utan allvarlig och påtaglig fara för hälsan utstå den påfrestning, som skulle föranledas av havandeskapet och förlossningen samt det späda barnets vård, synas icke på det hela taget mot nu avsedda indikation kunna göras gällande de invändningar som ovan av lagrådet riktats mot de rent sociala indikationerna.

Godkännes den uppfattning beträffande den ifrågasatta lagstiftningens grunder varåt lagrådet ovan givit uttryck, skulle i en blivande lag å ena sidan de rent sociala indikationerna uteslutas och å andra sidan införas de medicinska och blandat medicinsk-sociala. Den omläggning av den föreslagna

lagstiftningen, som härav skulle betingas och vid vilken även måste tagas i övervägande i vad mån därav föranledas ändringar på andra punkter i förslagen, synes vara av den genomgripande beskaffenhet att lagrådet finner sig icke kunna tillstyrka att förslagen läggas till grund för proposition i ämnet.

Den detaljgranskning till vilken lagrådet övergår har avseende endast å sådant som, därest förslagen till sina huvudgrunder bibehållas, ändock synes böra iakttagas.

Förslaget till lag om avbrytande av havandeskap.

1 §.

Lagrådet:

I sitt allmänna yttrande har lagrådet uttalat sig för godtagande i huvudsak av de i förslaget upptagna humanitära indikationerna. Att, när havandeskapet uppkommit av våldtäkt, indikation för abort bör anses föreligga, synes klart. Den tvekan man på denna punkt kan känna hänför sig till frågan, om, såsom bl. a. av medicinska fakulteten i Uppsala gjorts gällande, gärningsmannen skall vid domstol hava förklarats saker till brottet. Då i många, kanske flertalet fall man icke kan förvänta, att frågan vid domstol blir slutbehandlad så tidigt att aborten kan i vederbörlig tid företagas, synes denna utväg vara stängd, och avgörandet måste tilläggas den föreslagna prövningsinstansen trots det betänkliga i att dess beslut kan tänkas komma att strida mot vad som blir resultatet av domstolsbehandlingen. Lagrådet vill emellertid ifrågasätta om man icke — med fasthållande i varje fall av att prövningsinstansen själv skall hava kommit till en grundad övertygelse att våldtäkt föreligger — åtminstone bör fordra att åtal eller angivelse beträffande brottet skett. Det kan eljest befaras att kvinna som vill hava abort till stånd falskeligen uppger att havandeskapet uppkommit genom våldtäkt och till styrkande härav åberopar erkännande från den uppgivne gärningsmannen. Det står visserligen de prövande öppet att vägra sätta tro till erkännandet med mindre åtal eller angivelse skett, men i många fall torde de känna sig mindre benägna att utan uttrycklig bestämmelse i lag uppställa en dylik fordran.

Med våldtäkt likställer förslaget det fall att kvinnan eljest hävdats med grovt åsidosättande av hennes handlingsfrihet. Under detta uttryck har kommittén velat hänföra icke blott gärningar som äro hos oss straffbelagda utan även vissa andra handlingar för vilka vår lag ej stadgar straff. Huruvida det är möjligt att under det nämnda synnerligen restriktiva uttrycket inbegripa även handlingar vilka lagstiftaren icke ansett vara av beskaffenhet att böra straffbeläggas kan med fog sättas i fråga. I allt fall synes uttrycket vara för obestämt att ensamt kunna läggas till grund vid indikationsbestämning. Enligt lagrådets mening bör man såsom indikationsgrund upptaga åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet endast i fall då det skett genom

handlingar, som äro av den svåra art att straffarbete därå kan enligt lag följa. Av de i kommitténs motivering upptagna straffbelagda handlingarna är det allenast den i 22 kap. 8 § strafflagen avsedda som därigenom skulle uteslutas. Framhållas må att, enligt motiveringen till det nyligen i Norge framlagda kommittéförslaget i ämnet, man med det där upptagna uttrycket »annen grov krenkelse av kvinnens kjönnsfrihet» syftar blott på straffbelagda handlingar och bland straffbelagda icke på samlag under falskt äktenskapslöfte. Den norska strafflagen straffbelägger visserligen i större utsträckning än den svenska lagen handlingar innefattande kränkning av kvinnans könsfrihet, och möjligt är att vid en blivande revision av den svenska strafflagstiftningen på detta område vissa nu straffria förfaranden bliva underkastade straff, men det synes lagrådet betänkligt att innan så skett de skola kunna åberopas såsom indikationsgrund för abort. — Av samma skäl som anförts beträffande våldtäkt bör även med avseende å nu avsedda brottsliga handlingar fordras att åtal eller angivelse skett för att indikation på grund därav skall anses föreligga.

Vad angår den indikationsgrund som består däri att det hävdande samlaget innefattar blodskamsbrott finner lagrådet att densamma bör godtagas, om än med någon tvekan för det fall att, då parterna äro med varandra i svågerlag i rätt upp- och nedstigande led, det äktenskap på vilket svågerlaget grundas är upplöst.

Förslaget upptager vidare såsom indikationsgrund under 1. det fall att kvinnan vid hävdandet var sinnessjuk eller sinnesslö. I motiven angives att med uttrycket sinnessjuk icke avses samtliga de fall som enligt nu rådande medicinskt språkbruk hänföras under sinnessjukdom utan att uttrycket måste, på samma sätt som då exempelvis i giftermålsbalken sinnessjukdom angives utgöra äktenskapshinder, tolkas med hänsyn till den rättsliga miljö där det förekommer. Häremot kan anmärkas att, när frånvaro av sinnessjukdom uppställs såsom villkor för rätt att företaga viss handling, det ligger i sakens natur att man då har att bedöma huruvida sinnessjukdomen gör vederbörande olämplig att företaga en sådan handling. Uttryckets förekomst här ger däremot icke en lika god ledning för tolkningen. Det riktiga torde vara att indikation skall anses föreligga när sinnessjukdomen så inverkat på kvinnans vilja eller omdömesförmåga att ett hävdande av henne måste anses hava inneburit kränkning av hennes integritet i könsavseende. Enligt lagrådets mening bör i alla händelser tydligare uttryck givas åt vad med sinnessjukdom här förstås.

Beträffande bestämmelserna under första stycket 2. samt sista stycket hänvisas till vad lagrådet i sitt allmänna yttrande anført.

Justitierådet Appelberg, regeringsrådet Kellberg och justitierådet Bagge:

Den indikationsgrund som angives föreligga då kvinnan vid hävdandet ej fyllt femton år torde böra göras mindre kategorisk. Regeln härutinnan har motiverats med att kvinnan i dylikt fall i regel icke nått den andliga utveckling att hon kunnat bedöma innebörden av sin handling och följderna av

densamma. Men har hon ej nått denna utveckling bör hon uppenbarligen ej heller antagas kunna bedöma innebörden och följderna av en på henne företagen fosterfördrivning. Det kan då icke vara riktigt att hennes begäran om abort skall utan vidare medföra rätt att få sådan åtgärd vidtagen. Måhända går man för långt om man ovillkorligt fordrar att hennes begäran skall hava biträtts av den som har vårdnaden om henne. Den mest ändamålsenliga lösningen synes vara att, när vårdnadshavaren icke biträtt kvinnans begäran, uppställa fordran på att särskilda omständigheter tala för åtgärdens vidtagande. Åt den modifikation som sålunda föreslås bör lämpligen givas uttryck genom särskild bestämmelse i 2 eller 3 §.

Justitierådet Geijer:

Då förevarande paragraf betecknar avbrytande av havandeskap såsom alltid tillåtet under de i paragrafen angivna förutsättningarna, är den enligt min uppfattning alltför kategoriskt avfattad. Meningen är otvivelaktigt den att medicinska kontraindikationer skola beaktas. Undantagsvis torde det också kunna inträffa att kontraindikation av annat slag bör föranleda avslag å framställd begäran om abort. Det kan t. ex. förekomma att en kvinna, som genom ett måhända på hennes eget initiativ tillkommet samlag blivit havande redan innan hon fyllt femton år, företer en sådan utvecklingsgrad att i verkligheten inga giltiga skäl förefinnas att fördriva fostret och utsätta henne själv för de risker som, även om hon är fullt frisk, därmed äro förbundna. Ett annat exempel, låt vara att det måhända är mera sällsynt, erbjuder det fallet att det hävdande samlaget bevisligen skett med grovt åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet, men att det ändock, därför att mannen och kvinnan äro gifta eller ämna ingå äktenskap, vore stötande om de med åberopande av denna paragraf skulle kunna utverka beslut om abortframkallning. På anförda grunder förordar jag en jämkning i paragrafen därhän att havandeskap må under angivna förutsättningar avbrytas endast om sådan åtgärd icke av särskilda skäl finnes olämplig.

2 §.

Lagrådet:

För tillämpning av det i denna paragraf upptagna stadgandet, att abort icke må företagas på grund av eugenisk indikation som hänför sig till kvinnans arvsanlag utan att jämväl sterilisering äger rum, förutsättes — förutom att sådan åtgärd ej av särskilda skäl finnes olämplig — att densamma lagligen kan ske. Härmed avses, enligt vad som framgår av motiven, att från stadgandets tillämpning undantaga allenast fall, då kvinnan saknar förmåga att lämna gilligt samtycke till steriliseringsåtgärden och till följd därav denna ej kan äga rum. Däremot åsyftas icke — ehuru lagtexten skulle kunna föranleda en sådan tolkning — att abort må verkställas utan att jämväl sterilisering företages, i händelse sådan åtgärd är utesluten på grund av att kvinnan vägrar lämna samtycke till åtgärden oaktat hon därtill äger förmåga. Paragrafens avfattning torde därför böra undergå någon jämkning.

3 §.

Justitierådet Geijer:

Förslaget gör med rätta abortens företagande i varje fall beroende av kvinnans begäran, under förutsättning att hon är kapabel. Det måste emellertid ifrågasättas om samtycke endast från kvinnans sida kan anses tillfyllest i sådana fall då hon är i den ålder att hennes andliga utvecklingsgrad i viss mån ännu är barnets. Om kvinnan är under aderton år, synas skäl föreligga att fästa viss, om ock ej avgörande vikt vid den ståndpunkt som intages av den vilken har vårdnaden om henne. Beaktas vad jag anfört vid 1 § om skyldighet att taga hänsyn till förefintliga kontraindikationer och vidtages tillika, såsom jag vid 5 § kommer att föreslå, den ändringen i sistnämnda paragraf att vårdnadshavaren, om så ske kan, städse skall beredas tillfälle att yttra sig i sådana fall då kvinnan är under aderton år, torde synpunkten att vårdnadshavaren bör få utöva inverkan på abortfrågans avgörande måhända kunna anses tillgodosedd, eftersom prövningsinstansen måste förutsättas taga all rimlig hänsyn till vad vårdnadshavaren anför. Bibehålles däremot 1 § i berörda avseende oförändrad, förordar jag — utom den nyss antydda ändringen i 5 § — att till förevarande paragraf fogas ett andra stycke, innebärande att, även om kvinnan begär havandeskapets avbrytande, sådan åtgärd dock icke må vidtagas där hon är under aderton år och den som har vårdnaden om henne motsätter sig åtgärden samt vägande skäl kunna anföras emot dess vidtagande.

4 §.

Lagrådet:

Kommittén framhåller att prövningen av ärenden angående avbrytande av havandeskap måste å ena sidan läggas i sådana händer och omgärdas med sådana garantier att en så grundlig och objektiv prövning erhålles som möjligt är med beaktande av praktiska synpunkter samt å andra sidan så anordnas att kvinnorna komma att uppsöka prövningsinstansen och ställas under starkt inflytande samt mötas med förståelse. Kommittén tillägger att de båda synpunkter som sålunda böra läggas på prövningsförfarandet kunna komma att stå i en viss motsättning till varandra och att ett ensidigt tillgodoseende av den ena eller den andra kan äventyra syftet med den ifrågasatta lagstiftningen.

Enligt lagrådets mening tillgodoser det av kommittén föreslagna prövningsförfarandet icke i tillräcklig mån den förstnämnda synpunkten. Kommittén finner icke lämpligt att den erforderliga medicinska, sociala och juridiska sakkunskapen vinnes vare sig genom att låta samtliga framställningar upptagas och avgöras av en enda central myndighet eller genom att överlämna prövningen åt lokala myndigheter eller nämnder; och härutinnan vill lagrådet instämma. Men kommitténs uppfattning att vid sådant förhållande ej återstår annat än att prövningen bör företagas enbart av läkare, en eller flera i samråd, synes icke riktig. Lagrådet finner en medelväg möj-

lig och lämplig, innebärande att havandeskap ej må avbrytas med mindre de båda läkarnas förklaring att förutsättningarna för åtgärden äro för handen stadfästs av medicinalstyrelsen.

Med den nu ifrågasatta anordningen torde vinnas ej blott den personliga kontakt mellan kvinnan och läkarna på orten, som kommittén med rätta anser önskvärd, utan även den erforderliga sakkunskapen och auktoriteten samt garantier för en enhetlig tillämpning. Det har från sakkunnigt håll framhållits att medicinalstyrelsens granskning ingalunda behöver bliva blott en pappersgranskning, då styrelsen genom sina förbindelser med läkarna landet runt samt med hälsovårds- och andra myndigheter utan allt för stora svårigheter kan skaffa sig behöfliga kompletterande upplysningar, samt att den förlängning av proceduren som en granskning av medicinalstyrelsen skulle föranleda i regel icke torde överskrida en mycket kort tidrymd. Då enligt kommitténs mening — som dock fått uttryck endast i motiven och icke i lagtexten — ett avbrytande av havandeskap på sociala indikationer får förekomma endast i ytterst ömmande fall, torde medicinalstyrelsens befattning med abortärenden av detta slag ej bliva alltför betungande, och detsamma synes i än högre grad gälla sådana ärenden där läkarna godkänt avbrytande på andra indikationer. Det är för övrigt att märka att då medicinalstyrelsen i sitt yttrande förklarar en prövning för hela landet genom central myndighet genomförbar utan alltför stora olägenheter, man torde vara berättigad att härav draga den slutsatsen att en efterprövning i den nu föreslagna omfattningen icke skulle över hövan utöka styrelsens arbetsbörda.

Vad nu föreslagits bör icke gälla då fråga är om abort på eugeniska skäl; kommitténs förslag torde i detta avseende böra bibehållas. Däremot finnes, i händelse lagrådets förslag om efterprövning godtages, icke anledning att låta ärenden om abort, då kvinnan ej är kapabel att giva samtycke, gå direkt till medicinalstyrelsen, utan torde i dylika fall den vanliga proceduren böra användas.

Enligt förslaget skall utlåtande eller beslut varom i denna paragraf sägs innehålla förklaring att förutsättningarna för den begärda åtgärden äro för handen. Då prövningsinstansen ju vid sitt bedömande endast kan utgå från förhållandena vid tiden för dess beslut, är tydligt att detta beslut icke befriar den verkställande läkaren från att tillse att sådana förutsättningar, som hänföra sig till kvinnans vilja eller den i lagen fastställda tidrymd inom vilken ingreppet må ske, fortfarande äro för handen då verkställighet skall äga rum. Lagrådet ifrågasätter därför om icke åt paragrafen bör givas en avfattning som tydligare utmärker att prövningen icke är slutgiltigt avgörande för frågan huruvida verkställighet må ske.

Kommittén har icke berört den även för kommitténs förslag icke oviktiga frågan huru kvinnan skall skyddas mot ett olämpligt offentliggörande av sådana till myndighet inkomna eller där författade handlingar som beröra prövning av havandeskaps avbrytande. En ändring i tryckfrihetsförordningen, varigenom sådana handlingar upptagas bland dem som äro undan-

tagna från stadgandet i § 2 mom. 4 i tryckfrihetsförordningen, synes lagrådet i hög grad av behovet påkallad.

Justitierådet Bagge:

Det torde icke vara lämpligt att, såsom i förevarande paragraf föreslås, vid sidan av den lokala läkareprövning som förutsättes i första stycket anordna en prövning av medicinalstyrelsen såsom första instans. Den nära kontakt mellan läkarna och kvinnan, som utgör själva grundvalen för kommitténs förslag, synes vid en prövning som verkställles av ett centralt ämbetsverk endast i inskränkt omfattning kunna åstadkommas. Härtill kommer att, om medicinalstyrelsen upptages såsom en med de prövande läkarna sidoordnad första instans, kvinnan kan få samma fall, som hon underställt den lokala prövningsinstansen, prövat av medicinalstyrelsen utan att denna, så som förslaget är lagt, har möjlighet att, om kvinnan förtiger att hon tidigare fått avslag, kontrollera att frågan redan prövats och få kännedom om den därvid åstadkomna utredningen, vilken dessutom ej heller i fall av avslag skall finnas på något sätt bevarad. Att på detta bristfälliga sätt anordna den ersättning för en besvärinstans, som kommittén anser önskvärd, kan icke förordas. I de av kommittén särskilt omnämnda fall, där möjlighet till prövning av en central myndighet anses lämplig, kan för övrigt denna möjlighet beredas utan att regeln ges den generella avfattning som kommittén föreslagit. Stadgandet kan givas det innehåll att, om de prövande läkarna äro av olika mening rörande förhandenvaron av förutsättningarna för ett ingrepp eller i annat fall enligt läkarnas uppfattning det är lämpligt att denna fråga hänskjutes till medicinalstyrelsen, ett sådant hänskjutande skall äga rum. I detta fall bör då den utredning läkarna verkställt sammanställas i en rapport, som, jämte den ytterligare utredning medicinalstyrelsen kan finna nödig, kommer att utgöra grundval för medicinalstyrelsens beslut. Jag hemställer att utöver vad lagrådet föreslagit en ytterligare ändring av förevarande paragraf vidtages i den av mig nu antydda riktningen.

5 §.

Justitierådet Appelberg och regeringsrådet Kellberg:

I motiven till förevarande paragraf uttalas att de där avsedda personerna ej få, om kvinnan är kapabel, höras annorledes än efter hennes medgivande. Kommittén utgår från att stadgandet i 7 § om tystnadsplikten innebär förbud därutinnan. Detta stadgande torde näppeligen kunna så tolkas. Detsamma förbjuder att i oträngt mål yppa vad som i ärende av förevarande slag förekommit, men då förslaget i 5 § föreskriver att där angivna personer skola utom i undantagsfall höras, kan ett förfarande av läkare som följer denna föreskrift svårligen anses hava skett i oträngt mål. Vill man i lagen bibehålla den ståndpunkt som motiven angiva vara kommitténs, bör alltså ett uttryckligt stadgande av avsett innehåll givas. Detta stadgande synes då lämpligen böra kombineras med stadgande om att icke

heller andra personer skola få höras utan kvinnans medgivande. De i 7 § använda ordalagen äro nämligen närmast valda för att liksom i gällande läkarinstruktion uttrycka läkarens och med honom likställda personers skyldighet att icke yppa vad i ett ärende förekommit men lämpa sig ej väl för att uttrycka hur läkaren har att vid själva utredningen av ett ärende som här avses förfara för att icke i onödan låta bliva känt vad kvinnan vill hålla hemligt.

Det synes emellertid kunna med fog göras gällande att de i förevarande paragraf avsedda personernas hörande icke bör vara beroende av kvinnans samtycke. Dessa — det gäller åtminstone det väntade barnets fader och om kvinnan är gift hennes man samt om hon är underårig den som har vårdnaden om henne — måste anses äga ett självständigt intresse av frågans utfall. Vill kvinnan hellre än att de ifrågavarande personerna få vetskap om den tilltänkta åtgärden återkalla sin begäran om abort, står det naturligtvis henne fritt. Men det kan i allmänhet, alltså frånsett det fall att »särskilda skäl däremot äro», icke vara riktigt att, om kvinnan vägrar att låta höra någon som här avses och dennes hörande ur utredningssynpunkt icke anses nödigt, hon skall kunna få till stånd abort utan hans vetskap. Särskild uppmärksamhet påkallar det fall att såsom skäl för ett ingrepp åberopas att kvinnan vid hävdandet ej fyllt femton år. Under 1 § har anmärkts, att i dylikt fall viss betydelse bör givas åt dens mening som har vårdnaden om kvinnan. Även om vad sålunda anmärkts icke vinner beaktande, synes rimligt att vårdnadshavaren underrättas om kvinnans begäran för att, därest enligt hans omdöme abort icke bör ske, bliva i tillfälle att inverka på henne. — Därest den nu uttalade uppfattningen om de i paragrafen angivna personernas hörande godtages, lärers stadgandet i paragrafen kunna kvarstå i huvudsak oförändrat och bör i ett nytt stycke givas bestämmelse om att andra personer än de i första stycket avsedda ej må höras utan kvinnans samtycke.

Förslaget innehåller att den som har vårdnad om kvinnan skall höras endast om hon är under aderton år. Principiella skäl synas emellertid tala för att i varje fall då kvinna står under annans vårdnad denne skall få yttra sig i ärendet. Måhända inträffar, när kvinnan är över aderton år, oftare det fall att särskilda skäl tala mot hörandet, men härav följer icke att det nu anförda ej bör såsom huvudregel gälla. Anmärkas må att det norska förslaget intager denna ståndpunkt.

Justitierådet Geijer:

Även jag finner den föreslagna lagtexten föranleda — något som också är önskvärt — att redan i kvinnans begäran om abort skall anses ligga medgivande att de i 5 § nämnda personerna må kunna höras i ärendet, liksom jag också håller för lämpligt att paragrafen kompletteras med bestämmelse om att andra personer ej må höras utan att kvinnans samtycke därtill inhämtats.

Likaså anser jag att den i paragrafen upptagna åldersgränsen aderton år bör höjas till tjuguettt år.

De i paragrafen särskilt nämnda personerna skola enligt lagtexten höras om det kan ske och ej särskilda skäl däremot äro. Detta finner jag riktigt utom såvitt angår gift kvinnas man med vilken hon sammanlever och den som har vårdnaden om kvinna vilken ännu ej är aderton år. I sist berörda två fall anser jag att tillfälle till yttrande städse bör beredas i förra fallet mannen och i senare fallet vårdnadshavaren, såframt sådan åtgärd överhuvud taget kan ske. Beträffande kvinna under aderton år följer detta redan av vad jag yttrat vid 3 §. Gift man som lever tillsammans med sin hustru synes med fullt fog kunna begära att abort å hustrun icke provoceras bakom hans rygg, i all synnerhet om man betänker att barnet, även om hustrun gjort sig skyldig till otrohet, enligt gällande lag presumeras hava äktenskaplig börd. De »särskilda skäl» som skulle kunna åberopas emot de ifrågavarande personernas hörande — i vilket hänseende kommitténs motivering ingalunda lämnar ett tillfredsställande besked — torde icke vara att beteckna såsom tillbörliga eller värda någon som helst uppmuntran från lagstiftarens sida i den mån de, såsom regelmässigt läser bli händelsen, äga sin tyngdpunkt i kvinnans av missriktade själviska motiv förestavade önskan att hemlighålla sin belägenhet för mannen, föräldrarna eller annan vårdnadshavare. Sådana undantagsfall kunna visserligen tänkas, då exempelvis någondera av kvinnans föräldrar som är allvarligt sjuk bör förskonas från meddelande om dotterns belägenhet, men underlåtenhet att inhämta yttrande torde då vara fullt försvarlig ur den synpunkten att verkligt hinder måste anses vara för handen.

Justitierådet Bagge:

I kommitténs motiv uttalas att endast i samförstånd med kvinnan läkaren må inhämta upplysningar eller uttalanden från andra än de i 5 § nämnda, vare sig enskilda personer eller myndigheter; och kommittén synes stödja även detta uttalande på stadgandet i 7 §. Såsom justitierådet Appelberg och regeringsrådet Kellberg påpekat lämpa sig ordalagen därstädes icke väl för att uttrycka hur läkaren skall förfara vid själva utredningen av abortärendet. Godtages den i motiven angivna ståndpunkten, bör därför, såsom nämnda ledamöter föreslagit, i nytt stycke av 5 § bestämmelse givas därom att andra än de i första stycket avsedda ej må höras utan kvinnans samtycke.

Det kan emellertid starkt ifrågasättas om kommitténs ståndpunkt är riktig. Vidhålles den till läkarna gjorda framställningen om prövning huruvida förutsättningarna för havandeskapets avbrytande förefinnas, bör det ligga i läkarnas hand att avgöra huruvida viss utredningsmöjlighet bör användas. Nödvändigheten av att inhämta kvinnans tillstånd till personers och myndigheters hörande kan, i synnerhet där upplysningar meddelade av en person föranleder hörande av andra, lätt medföra en omgång som fördröjer och försvårar utredningsarbetet, särskilt när kvinnan är bosatt å annan ort än läkarna. Härtill kommer att om, i fall av missnöje från kvinnans sida

med ärendets utgång, denna vill trakassera läkarna, hon alltför lätt kan finna en utgångspunkt i svårigheten för dessa att styrka hennes samtycke till hörandet, om ej läkarna haft möjlighet och varit försiktiga nog att generellt eller för varje fall skaffa sig hennes skriftliga medgivande. Någon fara för att läkarna icke komma att behörigen beakta den påtagliga vikten för kvinnan att kännedomen om hennes havandeskap icke sprides torde icke föreligga och kan i varje fall förebyggas genom påpekande i utfärdad instruktion. Enligt min åsikt bör därför icke något nytt stycke med det ovan omförmälda innehållet införas i paragrafen.

I övrigt instämmer jag med justitierådet Appelberg och regeringsrådet Kellberg utom i den av justitierådet Geijer väckta frågan om lämpligheten av en föreskrift innebärande att tillfälle till yttrande städse skall, där så kan ske, beredas gift kvinnas man, med vilken hon sammanlever, samt den som har vårdnaden om kvinna som ännu ej är aderton år, i vilken fråga jag är av samma mening som justitierådet Geijer.

7 §.

Lagrådet:

Med bestämmelsen att tystnadsplikt skall åvila dem som »tagit befattning» med avbrytande av havandeskap eller med ärende angående sådan åtgärd torde närmast åsyftas att de läkare och andra personer vilka prövat förutsättningarna för åtgärden eller verkställt densamma eller vilka biträtt vid utredningen eller verkställandet icke skola i oträngt mål få yppa vad de i sammanhang därmed erfarit. Det synes knappast rimligt om meningen skulle vara att låta den i 13 § stadgade påföljd gälla envar från vilken upplysningar inhämtats och således straffbelägga omtalande av vad han på grund av den till honom gjorda hänvändelsen fått veta eller trott sig förstå. Än orimligare vore det om tystnadsplikt skulle anses åligga en sådan person med avseende å allt vad som »förekommit», d. v. s. även beträffande de upplysningar som han själv lämnat i ärendet. Med hänsyn särskilt till att bestämmelsen är avfattad i överensstämmelse med motsvarande föreskrift i 1934 års steriliseringslag samt att förarbetena till sistnämnda lag giva vid handen att man där avsett även person som avgivit intyg eller yttrande i steriliseringsärende vill lagrådet emellertid — under framhållande att en föreskrift som den förevarande torde få en betydligt större räckvidd i den nu föreslagna lagen än i fråga om steriliseringsärenden — ifrågasätta om icke paragrafen bör undergå någon jämkning, så att den begränsning som synes önskvärd klarare framträder.

8 §.

Lagrådet:

Ifrågasättas kan huruvida över medicinalstyrelsens beslut i abortärenden bör medgivas klagorätt. Har medicinalstyrelsen förklarat förutsättningarna för ingrepp vara för handen, synes besvär rätt böra vara utesluten redan av den anledning att ett beslut av enahanda innebörd, om det meddelats av läkare

som omförmälas i 4 §, icke kan överklagas. Är åter fråga om ett beslut av medicinalstyrelsen varigenom en abortansökan avslagits, kunde väl principiellt sett, liksom i allmänhet beträffande förvaltningsmyndighets beslut, besvärsrätt anses böra tillkomma sökanden. Ofta lär emellertid i dylikt fall, med hänsyn till den begränsade tid som för abortåtgärdens verkställande står till buds, ett fullföljande av ansökningen sakna praktisk betydelse. På grund härav och då för säkerställande av en enhetlig rättstillämpning på hithörande område, där de rent juridiska synpunkterna i allmänhet måste bliva av underordnad vikt, ej synes erforderligt att medicinalstyrelsens beslut må dragas under Kungl. Maj:ts prövning, vill lagrådet hemställa att ifrågasvarande stadgande utgår och att i dess ställe upptages en bestämmelse att över medicinalstyrelsens beslut i ärenden som avses i den föreslagna lagen klagan ej får föras.

9 §.

Lagrådet:

Förevarande paragraf, jämförd med den föreslagna 28 § i 14 kap. strafflagen, uppställer såsom villkor för frihet från straff för fosterfördrivning att avbrytandet av havandeskap skett »efter prövning varom i denna lag stadgas». Beträffande detta uttryck betonar kommittén i sina motiv att detsamma innebär icke allenast en tidsbestämmelse utan även fordran på ett avbrytande som genomföres i överensstämmelse med prövningen. Kommittén framhåller tillika att såsom väsentliga förutsättningar från vilka prövningen utgått måste, ehuru icke direkt innefattade i densamma, uppställas både att verkställigheten sker med kvinnans vilja, som kan hava förändrats i tiden efter prövningen, och att den äger rum inom den i 1 § angivna tiden av havandeskapets tjugonde vecka. Ett avbrytande i strid mot dessa förutsättningar bör därför enligt kommitténs mening fortfarande hänföras till fosterfördrivning. Däremot anser kommittén åsidosättande i övrigt av de beträffande verkställigheten givna föreskrifterna icke böra föranleda straff för fosterfördrivning.

Mot den av kommittén sålunda i motiven angivna gränsen mellan fosterfördrivning och i förevarande lagförslag straffbelagd överträdelse av bestämmelserna rörande avbrytande av havandeskap synes någon invändning icke vara att framställa, men den åsyftade gränsdragningen kan ingalunda anses ha fått ett tydligt uttryck i lagtexten. Förtydligandet kunde måhända ske så att såsom förutsättning för att allmänna strafflagens bestämmelser angående straff för fosterfördrivning icke skola bliva tillämpliga fastslås ej blott, såsom förslaget innehåller, att avbrytandet av havandeskapet skett efter prövning utan även att åtgärden företagits med kvinnans vilja, om hon är kapabel, samt inom havandeskapets tjugonde vecka. Enär, om denna form väljes, enahanda uttryck måste upptagas, förutom i 10 §, även i förslaget till ändrad lydelse av 14 kap. 28 § strafflagen, samt lagrådet finner upptagandet av en dylik lagtext i allmänna strafflagen böra om möjligt undvikas, ifrågasätter lagrådet om icke korrespondens mellan förevarande

lag och allmänna strafflagen lämpligare kan vinnas på det sätt, att i förevarande paragraf ges icke en hänvisning till allmänna strafflagen utan själva huvudregeln att under nu avsedda förutsättningar den som verkställer abort är fri från straff enligt 14 kap. 26 och 27 §§ strafflagen, varefter i nämnda 28 § allenast utsäges att i särskild lag om avbrytande av havandeskap stadgas att i vissa fall för handling som i 26 eller 27 § sägs ej må dömas till straff enligt dessa lagrum.

10 §.

Lagrådet:

Vinner lagrådets vid 9 § gjorda erinringar beaktande, torde jämkning böra vidtagas jämväl i nu förevarande paragraf.

11 §.

Lagrådet:

Förevarande paragraf har avseende endast å legitimerad läkare som deltagar i prövning av abortärende. Den avhandlar dock icke uttömmande de fall då ansvar skall ifrågakomma för sådan läkare. Denne kan också tänkas i olika hänseenden förbryta sig jämlikt 12 och 13 §§, enligt 12 § så att han till myndighet eller annan läkare avgiver falsk utsaga och enligt 13 § exempelvis så att han åsidosätter den i 7 § stadgade tystnadsplikten eller verkställer abortingripande utanför sjukhusinrättning.

Denna uppdelning på tre paragrafer av en och samma persons eventuella brottslighet med avseende å ett och samma ärende synes knappast lämplig. Om t. ex. den läkare till vilken kvinnan vänt sig dels lämnar medvetet falskt intyg till den förordnade läkaren och dels tillsammans med denne, som vilseledes av det falska intyget, avgiver ett falskt utlåtande, föreligger ju ett händelseförlopp vars brottsliga handlingar hänga så nära tillsammans att det framstår såsom naturligt att de behandlas i samma lagrum, lämpligen första stycket av förevarande paragraf. I motsats till vad kommittén synes hava antagit, torde dessa handlingar även såtillvida vara likartade att ett avgivande av falsk utsaga lika väl som avgivande av falskt utlåtande, även om den som avgivit utsagan icke själv deltagit i prövningen, kan under särskilda förhållanden komma att bedömas såsom medelbart gärningsmannaskap till eller delaktighet i fosterfördrivning. Sådant ansvar lär näppeligen kunna uteslutas under åberopande av en prövning i abortärendet vilken utfallit som den gjort just därför att den anklagade själv lämnat medvetet falska uppgifter. Det synes därför — och då det icke torde vara lämpligt att giva skilda regler beträffande i prövningen deltagande läkare och andra läkare — böra övervägas om icke avgivande av falsk utsaga, såvida den brottslige är läkare, bör utbrytas ur 12 § och inarbetas i första stycket av förevarande paragraf. Likaså vill lagrådet ifrågasätta om icke de olika förseelser i övrigt mot den föreslagna lagen vartill en läkare kan göra sig skyldig lämpligen böra behandlas i andra stycket av denna paragraf, så att för läkares vidkommande en motsvarande utbrytning sker från 13 §.

Det må framhållas att en sådan omgruppering som den sist föreslagna också medför den fördelen att den särskilda regel som, direkt eller indirekt, kommer att givas i andra stycket av förevarande paragraf för den händelse att läkaren är underkastad ansvar för ämbetsbrott utan vidare blir tillämplig på alla de i förslaget upptagna fall då läkarens brottslighet är närmast jämförlig med de brott som avses i 25 kap. 17 § strafflagen. För den händelse omgrupperingen icke vidtages, torde följdriktigheten kräva att nämnda regel upprepas i 13 §. Dessutom vinnes genom omgrupperingen ytterligare den fördelen att den synnerligen allmänt hållna brottsbeskrivningen i 13 § kan undvikas och straffs inträdande för läkarens del göras beroende av att hans lagöverträdelse verkligen inneburet vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet, något som kan tänkas få betydelse exempelvis för ett sådant fall att havandeskap avbrutits utan att sterilisering jämlikt 2 § företagits, i vilket fall man vid bedömning av läkarens brottslighet måste inrikta sig på frågan huruvida sterilisering av särskilda skäl varit olämplig.

Genom att giva olika bestraffningsregler för läkare och andra personer ernås vidare möjlighet att beakta den synpunkten, vars riktighet synes obestridd, att läkaren i allmänhet bör på grund av sin ställning vara underkastad ett strängare ansvar. Sålunda torde, även om avgivande av falsk utsaga inarbetas i första stycket av förevarande paragraf, straffsatsen därstädes böra bibehållas vid fängelse i högst ett år, lämpligen dock med den uppmjukningen att, om omständigheterna äro synnerligen mildrande, straffet må bestämmas till dagsböter.

Mot den ifrågavarande paragrafens andra stycke vill lagrådet slutligen rikta den anmärkningen att detsamma synes i vissa fall kunna leda till ett jämförelsevis alltför mildt bedömning av den läkare som är underkastad ansvar för ämbetsbrott. Förlusten av ett förordnande att pröva ärenden angående avbrytande av havandeskap är ett alltför lindrigt straff i jämförelse med sex månaders fängelse. Denna oegentlighet torde kunna avhjälpas exempelvis genom ett tillägg — i sig självt motiverat också av tjänsteläkarens särskilt ansvarsfulla ställning — att läkare som är underkastad ansvar för ämbetsbrott skall, om brottet det förtjänar, tillika ådömas dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

12 §.

Lagrådet:

Iakttages vad lagrådet anför under 11 §, bör ifrågavarande paragraf göras tillämplig endast i sådana fall då den falska utsagan avgives av annan än läkare.

Kommittén har uppenbarligen haft för ögonen blott sådana fall då den falska utsagan varit ägnad att verka för bifall till framställningen om abort. Detta framgår av det för straffbarhet uppställda villkoret att havandeskapet blev avbrutet. För det motsatta fallet, att utsagan är ägnad att motverka bifall, passar tydligen icke detta villkor. På grund härav och då det knap-

past synes tillfyllest motiverat att från bestraffning undantaga vare sig de fall då den falska utsagan talat emot aborts tillåtande eller de fall då den talat för bifall men havandeskapet trots detta ej blev avbrutet, torde det nyssnämnda villkoret böra uteslutas.

Då vidare, enligt vad lagrådet redan vid 11 § framhållit, medelbart gärningsmannaskap till, respektive straffbar delaktighet i fosterfördrivning lär kunna komma till stånd genom falsk utsaga som i denna paragraf avses, synes från paragrafens tillämpningsområde böra, i likhet med vad som skett i första stycket av 11 §, undantagas de fall då ansvar för fosterfördrivning inträder.

Därest nu förordade ändringar vidtagas, bör straffet, som då endast kommer att avse andra än läkare, icke sättas högre än dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

13 §.

Lagrådet:

Därest vad lagrådet anfört vid 11 § angående viss omgruppering vinner beaktande, torde förevarande paragraf kunna givas ungefär det innehållet att, om någon i annat fall än tidigare sagts överträder vad i 7 § stadgas, han skall straffas med dagsböter. Kommittén synes knappast själv, av dess motivering att döma, för detta slags brott hava åsyftat urbota straff.

Bibehålles däremot paragrafen vid sin nuvarande räckvidd, torde, såsom tidigare anförts, särskild reglering såsom i 11 § böra ske för det fall att läkare är underkastad ansvar för ämbetsbrott.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 14 kap. 26, 27 och 28 §§ strafflagen.

26 §.

Lagrådet:

Till stöd för den här införda bestämmelsen om straffrihet för kvinna, därest fosterfördrivning å henne utföres av legitimerad läkare, har i främsta rummet åberopats att en sådan bestämmelse skulle vara av betydelse för uppnående av ett av huvudsyftena med den tilltänkta lagstiftningen, nämligen att befordra hänvändelse till läkare av varje kvinna som umgås med planer att avbryta sitt havandeskap. Tillika har åberopats bl. a. att kvinnan, sedan hon för utverkande av abort anlitat läkare, icke bör göras ansvarig för de åtgärder som i anledning därav företagas av denne. Vad sålunda framhållits torde väl icke kunna fränkännas ett visst fog. Å andra sidan tala emellertid mot den föreslagna bestämmelsen så starka skäl, att lagrådet anser sig böra avstyrka densamma. Även efter genomförande av en ändrad lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommittén förordat, torde man nödgas räkna med att enstaka läkare av olika motiv skola befinnas villiga att vid framställningar om vidtagande av abort sträcka

sin medverkan utom lagens rāmärken. En bestämmelse som den föreslagna skulle säkerligen leda till att kvinnor i ökad omfattning komme att vända sig till dylika läkare, särskilt i fall då andra läkare förut ställt sig avvissande. Mot den föreslagna bestämmelsen kan vidare ur principiell synpunkt anmärkas att, därest en kvinna, i klart medvetande att hennes begäran om abort saknar stöd av lag, hos läkare utverkar åtgärdens företagande, straffrihet för kvinnan ej kan anses böra inträda av den anledning att hon vänt sig till en läkare och icke till en kvacksalvare. Ej heller synes bestämmelsen påkallad för den händelse kvinnan i god tro felaktigt antagit att prövning i laga ordning skett, då nämligen för sådant fall redan på grund av allmänna straffrättsliga principer måste anses följa att kvinnan blir straffri.

Vad angår den i förevarande paragraf upptagna bestämmelsen att, om synnerligen mildrande omständigheter föreligga, kvinnan må frias från straff, har densamma motiverats därmed att, även i andra fall än då gärningen utföres av legitimerad läkare, sådana ömmande förhållanden kunna vara för handen — särskilt då abortindikation förelegat, ehuru prövning ej i vederbörlig ordning ägt rum — att möjlighet bör öppnas att bereda kvinnan straffrihet. Ej heller på denna punkt finner sig lagrådet kunna tillstyrka förslaget. Ifrågavarande bestämmelse skulle beträffande visst slag av brott innebära godkännande av en för svensk strafflag helt ny princip, vilken icke synes utan tvingande skäl böra upptagas annat än i samband med en mera omfattande reform av vår strafflagstiftning. Ett införande av nämnda princip allenast för ett visst slag av brott medför alltför lätt en allmän föreställning att lagstiftaren själv dragit kriminaliseringens berättigande i tvivelsmål. Förbises bör ej heller att — såsom framhållits i vissa av de i ärendet avgivna yttrandena — nu förevarande bestämmelse torde kunna medföra risk för en ökning av icke tillåtna aborter.

Under åberopande av vad sålunda anförts och då någon anledning ej kan anses föreligga att, utan samband med upptagande av sist angivna bestämmelse, i straffskalan för fullbordad fosterfördrivning införa böter, hemställer lagrådet att ifrågavarande paragraf bibehålles oförändrad.

27 §.

Lagrådet:

I denna paragraf hava med oförändrat innehåll under var sitt moment sammanförts nuvarande 27 och 28 §§. Med anledning härav erfordras viss omredigering av 46 § i detta kapitel samt, såsom följd därav, jämväl av förevarande lagförslags rubrik och ingress, vilket lagrådet velat i detta sammanhang anmärka.

28 §.

Lagrådet:

I fråga om erforderlig jämkning av den här föreslagna avfattningen hänvisas till vad lagrådet yttrat vid behandlingen av 9 § lagen om avbrytande av havandeskap.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Lagrådet:

Därest lagrådets hemställan vid 8 § i den föreslagna lagen om avbrytande av havandeskap vinner bifall, erfordras i förevarande sammanhang icke någon ändring i regeringsrättslagen.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Lagrådet:

Såframt, i enlighet med vad lagrådet under 11 § i den föreslagna lagen om avbrytande av havandeskap ifrågasatt, i nämnda paragraf sammanföras de bestraffningsregler som hava avseende å läkare, torde detta böra för-
anleda vissa jämkningar i förevarande förslag.

Kommittéminoritetens förslag.

Lagrådet:

Den av kommitténs minoritet förordade bestämmelsen att fråga om åtal för brott mot 14 kap. 26 § strafflagen skall underställas justitiekanslerns prövning finner lagrådet sig icke kunna tillstyrka, och åberopar lagrådet i detta avseende vad av lagrådet anförts rörande förslaget att domstol må, om synnerligen mildrande omständigheter föreligga, fria kvinnan från straff. Ej heller anser lagrådet skäl föreligga att i enlighet med minoritetens förslag nedsätta tiden för preskription av sådant åtal. Vad angår bestämmelsernas avfattning vill lagrådet framhålla att den remissprotokollet bilagda lagtexten i först angivna hänseende icke väl överensstämmer med vad som måste anses vara kommittéminoritetens mening, nämligen att frågan huruvida på grund av förekomsten av mildrande omständigheter åtal bör underlåtas skall ankomma på justitiekanslerns prövning.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 30 oktober 1935 avgivna utlåtande över de den 31 maj 1935 till lagrådet remitterade, av en enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 september 1934 tillsatt kommitté utarbetade förslagen till lag om avbrytande av havandeskap, lag om ändrad lydelse av 14 kap. 26, 27 och 28 §§ strafflagen, lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt samt lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten, ävensom över de bestämmelser en minoritet inom kommittén i särskilt yttrande förordat.

Föredraganden anför:

»Fosterfördrivning är i svensk rätt straffbelagd enligt 14 kap. 26—28 §§ strafflagen. På grund av allmänna rättsgrundsatser anses emellertid avbrytande av havandeskap vara tillåtet, då åtgärdens företagande med hänsyn till föreliggande sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan befinnes nödvändig för att undanröja en allvarlig fara för hennes liv eller hälsa (medicinska indikationer). Däremot anses i allmänhet att varken s. k. humanitära, eugeniska eller sociala skäl kunna göra en fosterfördrivning straffri.

Det uppdrag som lämnats åt den enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 september 1934 tillsatta kommittén avsåg en prövning av frågan om rätt i vissa fall till avbrytande av havandeskap. I fråga om innehållet i kommitténs förslag må lämnas följande redogörelse.

Enligt 1 § första stycket förslaget till lag om avbrytande av havandeskap får havandeskap avbrytas i tre olika grupper av fall: på humanitära skäl, på sociala skäl och på eugeniska skäl.

Humanitär indikation föreligger när havandeskapet uppkommit av våldtäkt eller av könsumgänge mellan personer i rätt upp- och nedstigande släktskap eller svägerlag eller mellan syskon, eller när kvinnan vid hävdandet ej fyllt femton år eller var sinnessjuk eller sinnesslö, eller när kvinnan eljest hävdats med grovt åsidosättande av hennes handlingsfrihet.

Social indikation är förhanden när barnets tillkomst skulle ådraga kvinnan varaktig nöd eller ofärd som finnes icke kunna på annat sätt avvärfas. Enligt kommitténs motivering innefattas under de sociala indikationerna huvudsakligen tre typfall. 1) I första hand skulle under bestämmningen i fråga ingå sådana fall där det föreligger — icke såsom vid de medicinska indikationerna en påvisbar fysisk eller psykisk *sjukdom* — men en fysisk eller psykisk *svaghet* hos kvinnan samt barnets tillkomst med hänsyn till denna svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa. Under denna indikation, som plägar betecknas såsom blandat medicinsk-social indikation eller utvidgad medicinsk indikation, ingå företrädesvis de så kallade utsläpade mödrarna. 2) Bestämningen skulle vidare omfatta de fall där på grund av havandeskapet ett varaktigt ekonomiskt nödläge skulle uppstå för kvinnan. 3) Ytterligare skulle under definitionen ingå sådana fall då en ogift kvinna på grund av havandeskapet skulle bliva utsatt för vad man brukar beteckna såsom 'social vanära'. De under 2) och 3) angivna fallen ha ofta sammanfattande angivits såsom rent sociala indikationer i motsats till de under 1) omnämnda blandat medicinsk-sociala indikationerna.

Eugenisk indikation föreligger när med skäl kan antagas att kvinnan eller det väntade barnets fader genom arvsanlag kommer att på avkomlingar överföra sinnessjukdom, sinnesslöhet eller svår kroppslig sjukdom.

För samtliga nu angivna fall gäller enligt 1 § andra stycket att ingreppet ej får företagas efter havandeskapets tjugonde vecka.

Enligt 1 § tredje stycket skall lagen icke äga tillämpning på avbrytande av havandeskap som äger rum på medicinska skäl. Ingrepp på denna grund lämnas liksom hittills oregrerade. I motiven förutsattes emellertid att bestämmelser skola utfärdas om skyldighet för läkare som framkallat abort på medicinsk indikation att därom avgiva rapport till medicinalstyrelsen.

Havandeskap får i regel icke avbrytas på grund av nyss omförmälda arvsanlag hos kvinnan utan att hon jämväl steriliseras (2 §). Abortframkallning får äga rum även å en kvinna som på grund av rubbad själsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden. Om kvinnan har sådan förmåga, får ingreppet företagas endast på hennes egen begäran (3 §).

Prövningen av frågan huruvida förutsättningarna för avbrytande av havandeskap föreligga skall företagas av två legitimerade läkare. Den ene av de prövande läkarna skall vara av Kungl. Maj:t särskilt förordnad att pröva ärenden av detta slag. Ingreppet får icke äga rum förrän de prövande läkarna i skriftligt utlåtande förklarar förutsättningarna för åtgärden vara förhanden. Prövningen kan ock, om sökanden så önskar, verkställas av medicinalstyrelsen. Prövning av medicinalstyrelsen är obligatorisk då fråga är om abortframkallning på grund av eugenisk indikation eller då kvinnan på grund av rubbad själsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden (4 §). Rörande prövningsinstansens fullgörande av sin uppgift — vari, då fråga är om social indikation, i regel ingår undersökning huruvida kvinnan kan hjälpas på annat sätt än genom havandeskapets av-

brytande — stadgas i 5 § att vissa kvinnan närstående personer m. fl. i regel skola beredas tillfälle att avgiva yttrande innan prövning sker huruvida havandeskapet må avbrytas.

Avbrytande av havandeskap får enligt 6 § verkställas endast av legitimerad läkare samt skall utföras å lasarett eller därmed jämförlig allmän anstalt eller ock å sjukstuga. Därest medicinalstyrelsen så finner erforderligt, kan styrelsen beträffande annan anstalt medgiva att sådan åtgärd må företagas där. I motiven förutsättes att för vinnande av kontroll och övervakning av lagens tillämpning i administrativ väg skall lämnas föreskrift om skyldighet för läkare som verkställt avbrytande av havandeskap att inom viss tid insända berättelse härom till medicinalstyrelsen.

Förslaget innehåller vidare bestämmelser om tystnadsplikt (7 §) och om klagan mot medicinalstyrelsens beslut i ärende angående avbrytande av havandeskap (8 §).

Beträffande straffbestämmelserna, som innehållas dels i 9—13 §§ av förevarande förslag och dels i förslaget om ändrad lydelse av 14 kap. 26, 27 och 28 §§ strafflagen, gäller att straff för fosterfördrivning enligt 14 kap. strafflagen icke inträder då ett havandeskap avbrutits med stöd av nyss angiven prövning (14 kap. 28 §). Har prövning ej ägt rum, inträder däremot straff för fosterfördrivning, även om indikation varit för handen. I övrigt föreslås inga andra ändringar i straffbestämmelserna i 14 kap. strafflagen, än att kvinnan själv kan frias från straff eller i visst fall straffet nedsättas, om omständigheterna äro synnerligen mildrande, samt att kvinnan själv blir straffri, om havandeskapet avbrutits av legitimerad läkare även om föreskriven prövning icke ägt rum (14 kap. 26 §). Särskilda straffbestämmelser givas i förslaget till lag om avbrytande av havandeskap dels för den som efter behörig prövning utan att vara legitimerad läkare avbryter eller söker avbryta havandeskap å annan (10 §), dels för fel eller försummelse av läkare i vissa fall vid prövning av ärende angående avbrytande av havandeskap (11 §), dels ock för den som lämnar falsk förklaring till myndighet eller läkare i sådant ärende, såvida havandeskapet blev avbrutet (12 §). Dessutom uppställas en generell straffbestämmelse för överträdelse eller åsidosättande av förslagets föreskrifter i andra fall (13 §).

Med de i lagen om behörighet att utöva läkarkonsten föreslagna ändringarna avsågs att öppna möjlighet för medicinalstyrelsen att fråntaga en läkare legitimationen, om han dömts till straff för fosterfördrivning eller för överträdelse av bestämmelserna i lagen om avbrytande av havandeskap, även om straffet bestämts allenast till fängelse.

L a g r å d e t uttalar i sitt yttrande, bland annat, att frågan i vad mån det borde vara tillåtet eller åtminstone lämnat utan straffrättslig påföljd att avbryta havandeskap utan tvivel vore förtjänt av lagstiftarens synnerliga uppmärksamhet icke blott på grund av den oroväckande ökningen av de kriminella aborternas antal utan ock i betraktande av att ökningen kunnat ske utan någon kraftigare reaktion från de rättsvårdande myndigheternas

sida. Med hänsyn särskilt till sistnämnda omständighet framstode det såsom en angelägenhet av vikt att tillse huruvida icke våra strafflagsbestämmelser på området i större eller mindre utsträckning stode i strid med det allmänna rättsmedvetandet och i följd därav tarvade revision. Ett övervägande av det föreliggande spörsmålet torde väl giva vid handen att vår nuvarande lagstiftning på området icke i alla avseenden tillfredsställde det allmänna rättsmedvetandet.

Vidare uttalar lagrådet att riktigheten av kommitténs mening att även i andra fall än då kvinnans liv eller hälsa vore i fara kunde föreligga en intressekollision, som borde göra abortingripande tillåtet, näppeligen kunde förnekas. Det vore här fråga icke om en självständig individs liv utan om ett endast potentiellt liv, och mot värdet av detta borde väl kunna sättas icke blott såsom vid de medicinska indikationerna hänsyn till kvinnans liv eller hälsa utan även andra värden försåvitt de vore av tillräcklig betydelse. Men det måste framhållas att i dessa fall, då man hade att mot varandra väga intressen som vore mer eller mindre inkommensurabla, svårigheterna att bedöma, huruvida en intressekollision som borde göra abortframkallning tillåtlig skulle anses vara för handen, tedde sig betydligt större än när det gällde förefintligheten av medicinsk indikation.

Lagrådet finner emellertid icke anledning till erinran mot avbrytande av havandeskap på eugeniska indikationer. Likaså delar lagrådet i huvudsak kommitténs uppfattning beträffande abort på humanitära skäl. Däremot anser lagrådet att i en blivande lag av de sociala indikationerna borde upptagas endast de blandat medicinsk-sociala och att i samband härmed även de medicinska indikationerna borde göras till föremål för lagstiftning.

Till stöd för sin ståndpunkt att havandeskap icke borde få avbrytas vid rent sociala indikationer åberopar lagrådet bland annat att vid dessa indikationer — i motsats till vad fallet vore vid de övriga indikationerna — i verklig mening fasta och objektiva hållpunkter såväl för indikationernas beskrivande i lag som för deras beaktande vid rättstillämpningen nästan helt och hållet saknades. Man kunde därför icke värja sig för den bestämda farhågan att utvecklingen komme att glida ut i en allt större, av kommittén icke åsyftad efterlåtenhet. Sannolikt skulle de rent sociala indikationerna i den form de föreslagits även komma att försämra läget för många kvinnor, vilken om det berodde uteslutande på henne själv skulle vilja bära fram sitt barn, ity att lagen kunde komma att åberopas till stöd för hennes omgivningns måhända av själviska motiv förestavade övertalningsförsök i motsatt riktning. Lagrådet framhåller vidare att man i det stora flertalet av de från läkarhåll avgivna yttrandena över kommitténs preliminära förslag mer eller mindre kraftigt motsatt sig att en för läkare i allmänhet så främmande uppgift som utredning och prövning angående förekomsten av sociala indikationer ålades läkarna. Lagrådet påpekar emellertid, att den omständigheten att just de, vilkas medverkan vore nödvändig för lagens lyckliga genomförande i praktiken, ställde sig så avvisande som skett utgjorde ett tungt vägande skäl mot godtagande av de sociala indikationerna.

I avseende på den blandat medicinsk-sociala indikationen uttalar lagrådet att mot denna indikation syntes icke på det hela taget kunna göras gällande de invändningar som lagrådet riktat mot de rent sociala indikationerna, under förutsättning att man vid angivandet av den blandat medicinsk-sociala indikationens innehåll fasthölle vid att såsom förutsättning skulle ingå en vid tiden för abortfrågans prövning förefintlig så betydande kroppslig eller själslig svaghet hos kvinnan att en samvetsgrann läkare måste säga sig att, med hänsyn jämväl till de förhållanden under vilka kvinnan vore hänvisad att leva, hon icke kunde utan allvarlig och påtaglig fara för hälsan utstå den påfrestning, som skulle föränledas av havandeskapet och förlossningen samt det späda barnets vård.

Sedan lagrådets utlåtande den 30 oktober 1935 avgivits, anbefallde Kungl. Maj:t den 13 december 1935 befolkningsskommisionen att avgiva yttrande över de sociala och eugeniska indikationerna sådana desamma bestämts i kommitténs förslag. Den 29 januari 1937 avgav kommissionen det anbefallda yttrandet (statens offentl. utredn. 1937:6). Kommissionen tillstyrker däri i princip de av kommittén föreslagna eugeniska indikationerna men förordar vissa jämkningar i kommittéförslaget, huvudsakligen för att bringa detsamma i överensstämmelse med vad kommissionen föreslagit i ett tidigare avgivet betänkande angående sterilisering (statens offentl. utredn. 1936:46). Beträffande de sociala indikationerna framhåller kommissionen i likhet med kommittén angelägenheten av att omfattande åtgärder från samhällets sida vidtoges för att motverka uppkomsten av sådana situationer, i vilka kvinnor av fara för nöd eller ofärd dreves att framkalla abort. Dessa samhälleliga åtgärder innefattade dels en verksamhet på det socialpedagogiska fältet och dels socialekonomiska reformer. I fråga om de närmare riktlinjerna för detta socialpedagogiska och socialekonomiska reformarbete hänvisar kommissionen till ett flertal förslag, som kommissionen redan framlagt eller hade under utarbetande. Under förutsättning av att detta omfattande reformprogram genomfördes avstyrker kommissionen kommitténs förslag att havandeskap skulle få avbrytas på grund av rent sociala indikationer ('ekonomisk nöd', 'social vanära' och dylikt). Däremot förordar kommissionen att abortframkallning skulle vara medgiven vid blandat medicinsk-sociala indikationer ('utsläpade mödrar' och dylika fall). Kommissionen framhåller vidare att därest i överensstämmelse med kommissionens uppfattning abortframkallning icke medgaves på rent sociala utan blott på blandat medicinsk-sociala indikationer, borde det enligt kommissionens mening — framförallt med hänsyn till svårigheterna att draga en bestämd gräns mellan medicinska och blandat medicinsk-sociala indikationer — övervägas, huruvida icke på sätt även lagrådet föreslagit jämväl tillåtligheten av abortframkallning på medicinska indikationer borde lagfästas. I lagen om avbrytande av havandeskap borde då såväl de medicinska som de blandat medicinsk-sociala indikationerna inbegripas i ett enhetligt stadgande om abortframkallning av hälsoskäl. Möjlighet borde dock gi-

vetvis lämnas öppen för läkare att utan det föreskrivna prövningsförfarandet företaga abort, då ett snabbt ingripande vore nödvändigt med hänsyn till sjukdom hos kvinnan. Kommissionen framhåller slutligen att det borde övervägas, huruvida icke en särskild ställning lämpligen kunde beredas sådana kvinnor, som trots de förutsatta sociala reformerna faktiskt genom nödställd belägenhet förts till fosterfördrivning. I sistnämnda avseende framhåller kommissionen att det kunde ifrågasättas huruvida man ej, såsom förordats av en minoritet inom kommittén, kunde medgiva åklagarmyndigheten rätt att diskretionärt pröva om i det särskilda fallet åtal mot kvinnan borde anställas eller icke.

Den 22 juni 1937 anmodade chefen för justitiedepartementet medicinalstyrelsen att, efter hörande av de myndigheter och sammanslutningar som styrelsen funne erforderligt, avgiva yttrande i frågan huruvida ett bestämmande av indikationerna i huvudsaklig överensstämmelse med vad lagrådet förordnat borde medföra en omläggning av det prövningsförfarande beträffande indikationernas förhandenvaro som av kommittén föreslagits samt, därest en sådan omläggning funnes böra företagas, utarbeta förslag därtill. Medicinalstyrelsen avgav — efter att hava infordrat yttranden från centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund, styrelserna för svenska provinsialläkarföreningen, svenska stadsläkareföreningen, svenska lasarettsläkarföreningen, psykiatriska föreningen och svenska gynekologförbundet — den 23 december 1937 utlåtande i frågan.

I sitt yttrande framhåller medicinalstyrelsen till en början att den av lagrådet givna utformningen av indikationerna måste anses ägnad att i väsentliga delar häva de betänkligheter styrelsen tidigare hyst mot en lagreglering av frågan om abortframkallning. Styrelsen föreslår att de blandat medicinsk-sociala indikationerna i den blivande författningstexten sammanfördes med de rent medicinska indikationerna. Enligt styrelsens uppfattning skulle i de medicinska indikationerna ingå de fall, i vilka på grund av sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa, och i de blandat medicinsk-sociala de fall, i vilka med hänsyn till svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra sådan fara.

Vad därefter angår prövningsförfarandet finner styrelsen en prövning av lokal instans erbjuda tillräckliga garantier, om den förenades med underställning hos styrelsen i vissa tveksamma fall samt med rapportskyldighet till styrelsen om utförda ingrepp.

Styrelsen anser den lokala prövningsinstansen böra bestå av den läkare, i vanliga fall sjukhusläkare, som skall verkställa ingreppet, samt därjämte av en läkare i tjänsteställning, såsom förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, stadsläkare, köpingsläkare eller municipalläkare. Därutöver borde i vissa fall tillkomma den specialutbildade läkare med vilken samråd betingades av fallets medicinska art. Föreskrift i sistnämnda hänseende torde emellertid icke böra intagas i lagen. Åt tjänsteläkaren borde anförtros att, där så funnes påkallat, till kvinnan meddela

upplysningar om till buds stående sociala hjälpmöjligheter samt att verkställa utredning på det förberedande stadiet. Funne läkarna att indikation förelåge, måste de omedelbart sammanfatta resultatet av prövningen i ett skriftligt utlåtande, enligt av styrelsen lämnade anvisningar avfattat å av styrelsen utfärdat formulär. I brådskande fall av rent medicinsk indikation, där förutsättningen för havandeskapets avbrytande vore given och vid vilka ett uppskov med utförandet ur medicinsk synpunkt icke kunde anses försvarligt, måste emellertid prövningen, såsom hittills, helt ankomma på den läkare, som utförde ingreppet. En lagregel härom syntes styrelsen vara av nöden för att icke läkarna i sådana fall skulle känna sin handlingsfrihet begränsad till följd därav att även den medicinska indikationen vore i lag reglerad.

Beträffande frågan i vilka fall den lokala prövningsinstansens tillstånd till abortframkallning skulle underställas medicinalstyrelsen för stadfästelse föreslår styrelsen en underställning vid fall av medicinsk-social indikation samt vid humanitära indikationer i andra fall än där havandeskapet uppkommit av blodskam. Medicinalstyrelsens stadfästelse av den lokala instansens medgivande till abortframkallning borde vidare fordras i fall, där kvinnan på grund av rubbad själsverksamhet saknade förmåga att lämna giltigt samtycke till avbrytande av havandeskapet. Slutligen föreslår styrelsen att vid eugeniska indikationer prövningen verkställdes centralt av medicinalstyrelsen.

Vidare har styrelsen funnit angeläget att framhålla, att ingreppets verkställande borde få äga rum endast å lasarett eller därmed jämförlig anstalt eller å sjukstuga och utföras endast av där anställd läkare. Bestämmelse därom borde kompletteras med en regel att styrelsen ägde, därest styrelsen så prövade erforderligt, medgiva viss läkare att utföra sådan åtgärd även å annan anstalt.

Den av kommittén föreslagna särskilda straffbestämmelsen för läkare som gjort sig skyldig till vårdslöshet vid prövningen finner styrelsen böra utgå, bland annat emedan en sådan bestämmelse skulle kunna äventyra den medverkan från läkarna utan vilken förslaget icke torde låta sig genomföras.

Vad slutligen beträffar den tidsgräns efter vilken abort ej finge företagas, anser styrelsen, att den tjugufjärde veckan borde utgöra gräns utom vid fall av medicinsk indikation, för vilka någon gräns ej borde uppställas.

Till grund för den överarbetning av förslagen som ägt rum inom justitiedepartementet har lagts den uppfattning beträffande lagstiftningens grunder varåt lagrådet i sitt yttrande givit uttryck. På grund härav har en omarbetning av förslagen företagits på en del punkter. Även de av lagrådet framställda detaljmärkningarna ha vid förslagets överarbetning i huvudsak iakttagits.

Vad först beträffar förslaget till *lag om avbrytande av havandeskap* har lagrådet, såsom förut nämnts, i fråga om de i 1 § uppställda indikationerna

för framkallande av abort förordad att i en blivande lag å ena sidan de rent sociala indikationerna skulle uteslutas och å andra sidan införas de medicinska och blandat medicinsk-sociala. I likhet med lagrådet, vars mening synes ha omfattats såväl av det övervägande flertalet av de myndigheter och sammanlutningar, som avgivit yttrande över kommitténs preliminära förslag, som ock av befolkningskommissionen, finner jag att abortframkallning såvitt angår de av kommittén upptagna sociala indikationerna bör medgivas allenast vid blandat medicinsk-social indikation (utsläpade mödrar och liknande fall) men däremot icke vid rent sociala indikationer (ekonomisk nöd, 'social vanära' och dylikt).

Denna ståndpunkt överensstämmer med den nya danska lagstiftningen på ifrågavarande område. Genom en i Danmark år 1937 antagen lag har nämligen beretts möjlighet till avbrytande av havandeskap vid blandat medicinsk-sociala indikationer under det att lagen — i motsats till vad som föreslagits av den danska abortlagstiftningskommittén — icke medger att sådant ingrepp företages vid rent sociala indikationer.

Därest man, i enlighet med vad nu föreslagits, av de sociala indikationerna endast godkänner de blandat medicinsk-sociala, lär det, med hänsyn till den flytande gränsen mellan de medicinska och de blandat medicinsk-sociala indikationerna, vara erforderligt att även upptaga de medicinska indikationerna i lagen. Därigenom skulle främst uppnås att frågan om förhandenvaron av medicinsk indikation kommer att bli underkastad en betryggande prövning. Att en sådan är påkallad synes bekräftas såväl av erfarenheterna från Norge som ock av de anmälningar från läkare rörande framkallade aborter vilka avgivits jämlikt en av medicinalstyrelsen den 28 juni 1935 utfärdad kungörelse angående berättelse om verkställt avbrytande av havandeskap. Vid angivandet av nu ifrågavarande båda grupper av indikationer torde man, såsom medicinalstyrelsen föreslagit, lämpligen böra sammanfatta dessa under en bestämning. Det föreslås sålunda att i 1 § 1. upptaga ett stadgande av innehåll att havandeskap må avbrytas, när på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa. Därvid åsyftas med uttrycken 'sjukdom' och 'kroppsfel' fall av rent medicinsk indikation och med 'svaghet' fall av blandat medicinsk-social indikation.

Beträffande de humanitära indikationerna har lagrådet förklarat att lagrådet på denna punkt i huvudsak delade kommitténs uppfattning men ansåge att kommittén i vissa avseenden gått för långt. Lagrådet har sålunda uttalat att åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet borde upptagas såsom indikationsgrund endast i fall då detta skett genom handlingar, som vore av den svåra art att straffarbete därå enligt lag kunde följa. Därjämte borde fordras att åtal eller angivelse beträffande brottet skett. De sålunda föreslagna inskränkningarna synas befogade. I övrigt lär det, såsom kommittén föreslagit, abort på grund av humanitär indikation böra få framkallas då havandeskapet uppkommit av könsumgänge mellan personer i rätt upp- och nedstigande släktskap eller svägerlag eller mellan syskon, eller när kvinnan vid

hävandet ej fyllt femton år eller var sinnessjuk eller sinnesslö. Vid angivandet i lagtexten av de humanitära indikationer, som sålunda böra upptagas, torde, med hänsyn till de ändringar som under år 1937 genomförts i 15 och 18 kap. strafflagen, vara lämpligt att, i stället för att direkt ange de omständigheter som skola utgöra indikationsgrund, hänvisa till de paragrafer i strafflagen som kriminalisera förfaranden av nu ifrågavarande slag. Härigenom vinnes ock den fördelen att bestämmelsernas innebörd tydligare framträder. Har kvinnan hävdats under omständigheter varom förmåles i 18 kap. 6 § strafflagen, är det emellertid — med hänsyn till att detta lagrum är tillämpligt även om i det speciella fallet något missbruk av auktoritetsförhållande ej förelegat — icke tillräckligt att hänvisa till nämnda paragraf utan därjämte måste i lagtexten angivas att hävandet i det förevarande fallet inneburi ett grovt åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet. Genom en hänvisning till de särskilda paragraferna i strafflagen torde även den anmärkning bliva tillgodosedd som lagrådet riktat mot uppställandet av sinnessjukdom såsom indikationsgrund, nämligen att i lagtexten borde givas tydligare uttryck åt vad med sinnessjukdom i detta sammanhang förstodes. I 1 § 2. har i enlighet med vad nu anförts upptagits stadgande om de humanitära indikationerna. Stadgande att avbrytande av havandeskap i vissa av dessa fall må äga rum endast efter angivelse eller åtal av brottet har intagits såsom ett första stycke i 2 §.

Tre av lagrådets ledamöter hava uttalat att den indikationsgrund som skall föreligga då kvinnan vid hävandet ej fyllt femton år borde göras mindre kategorisk. Nämnda ledamöter hava sålunda förordat att avbrytande av havandeskap på nu angivna indikationsgrund icke borde få äga rum, när den som har vårdnaden om kvinnan icke biträtt hennes begäran, utan att särskilda omständigheter talade för åtgärdens företagande. Stadgande här om har synts böra upptagas såsom andra stycke i 2 §.

Vad beträffar de eugeniska indikationerna har befolkningskommissionen föreslagit att kommitténs förslag på denna punkt skulle undergå vissa jämkningar. Då dessa ändringar huvudsakligen föreslagits i syfte att bringa lagen i denna del i överensstämmelse med kommissionens tidigare avgivna lagförslag rörande sterilisering, torde med de av kommissionen ifrågasatta jämkningarna böra anstå till en blivande reformering av steriliseringslagstiftningen. Det av kommittén föreslagna stadgandet har sålunda oförändrat upptagits i 1 § 3.

Enligt 1 § andra stycket i kommitténs förslag skulle avbrytande av havandeskap ej få företagas efter havandeskapets tjugonde vecka. Medicinalstyrelsen har i sitt förut omförmälda yttrande uttalat att frågan härom komme i ett delvis nytt läge, därest även de medicinska indikationerna i lagen reglerades. Styrelsen har sålunda framhållit att uppställandet av en bestämd tidsgräns efter vilken avbrytande av havandeskap icke finge ske icke kunde ifrågakomma vid fall av medicinsk indikation. Vid övriga indikationer har styrelsen, i överensstämmelse med den mening som styrelsen givit uttryck åt redan i sitt yttrande över kommitténs preliminära förslag, förordat

att tidsgränsen bestämdes till tjugufjärde havandeskapsveckan. Att då fråga är om rent medicinsk indikation någon tidsgräns icke bör uppställas lär vara uppenbart. Beträffande övriga indikationer synas skäl ej föreligga att frångå den av kommittén föreslagna tjuguveckors gränsen. Bestämmelser i nu ifrågavarande avseende ha upptagits i 1 § andra stycket.

Rörande första och andra styckena i 2 § må hänvisas till vad tidigare anförts. I tredje stycket av denna paragraf har, med viss av lagrådet förordad redaktionell jämkning, upptagits ett av kommittén i 2 § av dess förslag intaget stadgande att i vissa fall avbrytande av havandeskap ej må äga rum utan att kvinnan steriliseras.

I 3 § har i överensstämmelse med 3 § i kommitténs förslag upptagits bestämmelse rörande kvinnans samtycke till havandeskapets avbrytande.

Vad beträffar de i 4 § av kommitténs förslag givna bestämmelserna angående provningsförfarandet må framhållas att detta spörsmål i viss mån kommit i ändrat läge genom att å ena sidan de rent sociala indikationerna utslutits och å andra sidan de medicinska indikationerna reglerats. Det torde vara lämpligt att här till en början upptaga frågan huru provningsförfarandet bör vara anordnat vid medicinska och blandat medicinsk-sociala indikationer. I första hand ankommer det härvid på provningsinstansen att undersöka huruvida kvinnan kan hjälpas på annat sätt än genom havandeskapets avbrytande. Är fråga om blandat medicinsk-sociala indikationer, kommer denna undersökning väl oftast att avse frågan huruvida icke genom till buds stående sociala hjälpåtgärder av något slag konfliktläget kan undanröjas. Provningsinstansen måste alltså vara så sammansatt att den blir väl skickad för denna del av sin uppgift. Därest det skulle befinnas att kvinnans nödläge icke sålunda kan avhjälpas, ankommer det på provningsinstansen att avgöra huruvida fallet är sådant att abortframkallning enligt lagen må företagas. Provningsinstansen måste alltså läggas i sådana händer att garantier erhållas för en grundlig och objektiv provning av indikationerna.

En provningsinstans med dessa uppgifter synes kunna vara anordnad på tre olika sätt: central provning, lokal provning eller förprovning av lokal instans, vilkens beslut, därest detsamma innebär bifall till kvinnans framställning, för stadfästelse underställes en central instans. Av dessa möjligheter torde, såsom även kommittén ansett, den centrala provningen icke böra ifrågakomma. I valet mellan lokal provning och lokal förprovning med underställning har kommittén förordat det förra alternativet under det att lagrådet — som emellertid vid sitt ställningstagande till denna fråga utgick ifrån att indikationerna komme att bestämmas i enlighet med vad kommittén föreslagit och alltså omfatta även rent sociala indikationer, men däremot ej de rent medicinska — uttalat sig för det senare alternativet varvid underställning skulle ske till medicinalstyrelsen. Medicinalstyrelsen har i sitt förut berörda yttrande förordat att de tveksamma fallen, till vilka styrelsen hänförde fall av blandat medicinsk-social indikation (svaghet hos kvinnan) skulle underställas styrelsen under det att vid fall av rent medi-

cinsk indikation (sjukdom eller kroppsfel hos kvinnan) endast lokal prövning skulle äga rum.

Då lagrådet och medicinalstyrelsen förordat en obligatorisk underställning av den lokala instansens beslut, har skälet härför varit det, att det ansetts att ett lokalt prövningsförfarande icke innebure tillräckliga garantier för en objektiv prövning av frågan om förutsättningarna för ingrepp förelåge. Emellertid synes med skäl kunna ifrågasättas om icke även med en lokal prövningsinstans kan uppnås en tillförlitlig prövning, därest den lokala instansen erhåller en tillfredsställande sammansättning och föreskrift meddelas om att rapport rörande verkställt avbrytande av havandeskap omedelbart skall ske till medicinalstyrelsen. Mot ett underställningsförfarande kan, oavsett de skäl av praktisk art som tala däremot, åberopas att ett sådant förfarande kan vara ägnat att minska den lokala instansens känsla av ansvar för prövningen och därför föranleda att framställningar från kvinnor om abort komma att av den lokala instansen tillstyrkas i större utsträckning än som överensstämmer med lagens mening. Och uppenbarligen kommer den uppfattning som den förprövande instansen intager i frågan att öva ett mycket stort inflytande vid den centrala instansens slutliga ställningstagande. Av nu angivna skäl finner jag att avgörandet bör anförtros åt en lokal instans.

Den lokala prövningsinstansen synes böra bestå av enbart läkare. Visserligen ha häremot i de yttranden som avgivits över kommitténs preliminära förslag från läkarhåll framställts vissa erinringar. Orsaken härtill torde emellertid huvudsakligen vara att tillskriva det förhållandet att de rent sociala indikationerna upptagits i förslaget och att alltså läkarnas prövning företrädesvis skulle komma att avse fall för vilka läkarna icke ansåges hava särskild kompetens. Av de yttranden som av flera läkarsammanslutningar avgivits i anledning av den förut berörda remissen från medicinalstyrelsen synes ock framgå att med en begränsning av indikationerna i enlighet med vad som nu föreslagits något motstånd från läkarhåll mot en prövningsinstans bestående enbart av läkare knappast kan anses föreligga.

Vad därefter angår frågan om vilka läkare som skola verkställa prövningen synes valet böra stå mellan kommitténs förslag, enligt vilket prövningen skulle företagas av kvinnans egen läkare jämte en av de läkare som av Kungl. Maj:t skulle förordnas att pröva ärenden av ifrågavarande slag, samt det av medicinalstyrelsen nu framlagda förslaget enligt vilket prövningen skulle verkställas av den läkare som utför ingreppet jämte en tjänsteläkare. Med hänsyn såväl till den begränsning i avseende på indikationerna, som nu föreslagits, som till den därav föranledda ändrade inställning hos läkarna, vilken kommit till uttryck i nyss berörda yttranden, synas de skäl som föranlett kommitténs förslag icke längre ha samma bärkraft. Man synes alltså kunna avstå från det omständliga förfarandet som utseende av särskilt förordnade läkare skulle innebära. Kravet på en samvetsgrann och objektiv prövning torde i lika mån bliva tillgodosett genom att en tjänsteläkare deltagar i prövningen. Tjänsteläkarna ha uppenbarligen stora förutsättningar att väl fullgöra även den del av prövningen som består i att undersöka om icke genom

sociala hjälpåtgärder konfliktläget kan undanröjas. Att föreskriva att jämte en tjänsteläkare den läkare som skall utföra ingreppet skall deltaga i prövningen torde vara lämpligt bland annat därför att den verkställande läkaren — oavsett vilka rättsregler som uppställas — i realiteten alltid måste, åtminstone i viss utsträckning, taga ställning till frågan om förutsättningarna för abortframkallning föreligga. På grund av vad sålunda anförts har jag stannat för den av medicinalstyrelsen förordade lösningen att den lokala instansen skall bestå av den läkare som utför ingreppet samt en tjänsteläkare. De närmare bestämmelserna om vilken tjänsteställning som skall vara erforderlig hos tjänsteläkaren synes böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela. Uppenbarligen kan det i vissa fall vara erforderligt att de prövande läkarna innan de fatta sitt beslut rådgöra med en specialist. Att i lagen intaga föreskrift härom torde emellertid icke vara erforderligt.

I avseende på prövningsförfarandet vid de humanitära indikationerna har medicinalstyrelsen förordat att jämväl vid dessa indikationer den lokala instansens beslut att medgiva abortframkallning borde, med undantag för de fall där havandeskapet uppstått av blodskam, underställas styrelsen. För min del anser jag det icke erforderligt att för dessa fall införa något annat prövningsförfarande än det som förordats för de medicinska och blandat medicinsk-sociala indikationerna. I den mån det vid prövningen gäller att taga ställning till frågor av juridisk innebörd, såsom exempelvis vid fall av våldtäkt, synes prövningsinstansen lämpligen böra rådgöra med vederbörande polis-, åklagar- eller domarmyndighet. Någon bestämmelse i lagen om skyldighet för de prövande läkarna att rådgöra med nämnda myndigheter torde emellertid icke vara erforderlig. En sådan rådplägning bör lämpligen kunna äga rum i samma fria former som då vid medicinska eller medicinsk-sociala indikationer de prövande läkarna för visst fall finna erforderligt att konsultera någon läkare som specialiserat sig på viss sjukdomsgrupp.

Enligt kommitténs förslag skulle prövningen huruvida förutsättningarna för avbrytande av ett visst havandeskap äro förhanden vid nu behandlade indikationer kunna verkställas antingen av den lokala prövningsinstansen eller, därest kvinnan så önskade, av medicinalstyrelsen. En av lagrådets ledamöter har häremot anmärkt att om medicinalstyrelsen upptoges såsom en med de prövande läkarna sidoordnad första instans, skulle kvinnan kunna få samma fall, som hon underställt den lokala prövningsinstansen, prövat av medicinalstyrelsen utan att styrelsen hade möjlighet att, om kvinnan förtege att hon tidigare fått avslag, kontrollera att frågan redan prövats. Den av kommittén föreslagna anordningen med medicinalstyrelsen såsom sidoordnad instans synes även mig olämplig. Emellertid kan det ifrågasättas, huruvida icke, såsom av samma ledamot av lagrådet föreslagits, stadgandet kunde givas det innehåll, att om de prövande läkarna vore av olika mening rörande förhandenvaron av förutsättningarna för ett ingrepp eller det i annat fall enligt läkarnas uppfattning vore lämpligt att hänskjuta frågan till medicinalstyrelsen, ett sådant hänskjutande skulle äga rum. En sådan fakultativ underställning synes emellertid mindre lämplig bland annat därför att den praxis lätt

kan tänkas uppstå att läkarna, i syfte att undgå den i regel ömtåliga prövningen, i stor omfattning komme att hänskjuta avgörandet till medicinalstyrelsen.

Vid eugeniska indikationer synes, såsom kommittén föreslagit och lagrådet tillstyrkt, prövningen böra verkställas centralt och av medicinalstyrelsen. Även i de fall, där kvinnan på grund av rubbad själsverksamhet saknar förmåga att lämna giltigt samtycke till avbrytande av havandeskapet, synes, såsom kommittén föreslagit, prövningen böra verkställas direkt av styrelsen.

Beträffande prövningens innehåll och form synes det lämpligt att, såsom kommittén förordat, stadga att havandeskapet icke må avbrytas med mindre de båda läkarna i skriftligt utlåtande förklarar förutsättningarna för åtgärdens vidtagande vara förhanden. Lagrådet har ifrågasatt, om icke åt detta stadgande borde givas en avfattning som utmärkte att de båda läkarnas prövning icke vore slutgiltigt avgörande för frågan huruvida verkställighet må ske. Då prövningsinstansen endast kunde utgå från förhållandena vid tiden för dess beslut, kunde nämligen beslutet icke befria den verkställande läkaren från att tillse att sådana förutsättningar, som hänförde sig till kvinnans vilja eller den i lagen fastställda tidrymden inom vilken ingreppet finge ske, fortfarande vore för handen då verkställandet ägde rum. Med hänsyn till att enligt vad nu föreslagits den verkställande läkaren vid lokal prövning alltid skall deltaga i prövningen torde någon sådan föreskrift icke vara erforderlig för dessa fall. För de fall där medicinalstyrelsen verkställer prövningen torde några bestämmelser angående formen och innehållet av styrelsens beslut icke behöva givas i lagen.

I enlighet med vad nu angivits har 4 § omarbetats.

Såsom förut antytts bör den läkare som verkställer ingreppet vara skyldig att snarast möjligt avgiva rapport härom till medicinalstyrelsen, varjämte underlåtenhet härav — i motsats till vad som nu gäller enligt den av medicinalstyrelsen utfärdade kungörelsen — bör vara straffbelagd. Bestämmelser härom torde, i likhet med vad som skett i fråga om sterilisering, böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

I 5 § av sitt förslag har kommittén upptagit bestämmelser om att vissa personer regelmässigt skola höras i ärende angående abortframkallning. Kommittén utgick emellertid i sin motivering ifrån att varken de i 5 § nämnda personerna eller andra personer skulle, därest kvinnan kunde lämna giltigt samtycke till ingreppets företagande, få höras utan hennes medgivande. Lagrådet har uttalat att de i förevarande paragraf angivna personernas hörande icke borde vara beroende av kvinnans samtycke men funnit att en sådan regel skulle komma att gälla även om den av kommittén föreslagna formuleringen bibehölles. Lagrådet har vidare hemställt att den som har vårdnaden om minderårig kvinna regelmässigt borde höras i abortärendet även om kvinnan uppnått 18 års ålder. De anmärkningar som lagrådet sålunda framställt synas riktiga. Paragrafen har alltså med hänsyn till den senare anmärkningen undergått jämkning. Därjämte har i enlighet med vad som förordats av tre ledamöter i lagrådet till paragrafen fogats ett andra

stycke, i vilket givits uttryck åt den grundsatsen, att andra personer än de i 5 § nämnda ej må, där kvinnan kan lämna giltigt samtycke till avbrytande av havandeskapet, höras utan hennes samtycke.

I 6 § av kommitténs förslag upptogos bestämmelser dels om att abortingreppet finge företagas endast av legitimerad läkare dels ock om att ingreppet finge verkställas endast å vissa anstalter: lasarett, därmed jämförlig allmän anstalt eller sjukstuga samt, därest medicinalstyrelsen så prövade erforderligt, även å annan, d. v. s. enskild, anstalt. I det överarbetade förslaget har, i enlighet med vad medicinalstyrelsen förordat, i fråga om behörigheten att verkställa sådant ingrepp föreslagits den skärpningen att ingreppet får utföras å de förra anstalterna endast av där anställd läkare samt å de senare anstalterna endast av läkare som av medicinalstyrelsen berättigats att företaga ingreppet därstädes. Ifrågavarande ändring har föranletts av den ställning i prövningsförfarandet som föreslagits skola tillkomma den verkställande läkaren.

Uppenbarligen kan vid medicinska indikationer inträffa att det dröjsmål, som den i 4 § föreskrivna prövningen skulle medföra, eller den förflyttning av kvinnan, som skulle bliva nödvändig om ingreppet måste utföras å anstalt varom i 6 § sägs, skulle medföra ökade risker för kvinnans liv eller hälsa utöver den fara som utgör indikation för ingreppet. Av allmänna rättsgrundsatser lär, även utan uttrycklig lagbestämmelse, följa, att ingreppet i sådant fall får av läkare företagas utan iakttagande av de bestämmelser som innehållas i nämnda paragrafer. För undanröjande av varje tveksamhet härom hos den verkställande läkaren har det syntts lämpligt att i förslaget införa en ny paragraf, betecknad 7 §, som uttryckligen fastslår angivna rättsgrundsats.

I 8 §, vilken motsvarar 7 § i kommitténs förslag — vari givits bestämmelser åsyftande att skapa garanti för att prövningsförfarandet i kvinnans intresse omgives med viss sekretess — har i enlighet med vad lagrådet hemställt företagits jämkning, varigenom bestämmelsernas räckvidd något begränsats.

I 9 §, vilken motsvarar 8 § i de sakkunnigas förslag, har i enlighet med vad lagrådet föreslagit stadgats att klagan ej må föras över medicinalstyrelsens beslut i ärende angående avbrytande av havandeskap.

De av kommittén föreslagna straffbestämmelserna, vilka innehållas i 9—13 §§ av kommitténs förslag, ha i enlighet med lagrådets anmärkningar undergått en huvudsakligen redaktionell omarbetning samt upptagits i 10—14 §§ av det överarbetade förslaget. En av lagrådets anmärkningar har dock icke föranlett någon ändring i förslaget. Lagrådet har föreslagit att en läkare, som under utövning av tjänst överträtt eller åsidosatt vad i lagen stadgas och därigenom ådagalagt vårdslöshet, skulle kunna ådömas, förutom ansvar för ämbetsbrott, även dagsböter eller fängelse i högst sex månader, om brottet det förtjänade. Det skäl som åberopats till stöd för den av lagrådet föreslagna skärpningen lär emellertid sakna betydelse med hänsyn till att kommitténs förslag att särskilt förordnade läkare skola ingå i prövningsinstansen ej upptagits.

I 15 §, som motsvarar 14 § i kommitténs förslag, har en redaktionell ändring företagits vilken föranletts av 1937 års lagstiftning om verkställighet av bötesstraff.

Beträffande straffbestämmelserna för fosterfördrivning i 14 kap. strafflagen har kommittén föreslagit vissa ändringar av innebörd dels att kvinnan alltid skulle vara straffri om aborten framkallats av legitimerad läkare dels ock att, därest omständigheterna vore synnerligen mildrande, kvinnan skulle kunna frias från straff eller i visst fall straffet nedsättas. I likhet med lagrådet anser jag att några bestämmelser av angivet innehåll icke böra upptagas. I 14 kap. strafflagen har därför icke föreslagits annan ändring än att däri, i enlighet med lagrådets förslag, inarbetats en bestämmelse med erinran om att enligt lagen om avbrytande av havandeskap i vissa fall ej må dömas till straff för handling som i och för sig faller in under stadgandena om fosterfördrivning i förevarande kapitel. Nämda bestämmelse har lämpligen synts böra införas i en med 28 a § betecknad paragraf.

Det av kommittén framlagda förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt* bör i enlighet med vad lagrådet framhållit utgå, därest, såsom tidigare föreslagits, förbud införes mot att föra klagan över medicinalstyrelsens beslut i ärende angående avbrytande av havandeskap.

I kommitténs förslag till *lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten* ha företagits några redaktionella jämkningar föranledda dels av den omarbetning av straffbestämmelserna i lagen om avbrytande av havandeskap som i anledning av lagrådets anmärkningar verkstälts dels ock därav att viss av kommittén föreslagen ändring blivit i annat sammanhang genomförd.

Lagrådet har i sitt yttrande hemställt om lagstiftningsåtgärder i syfte att skydda kvinnan mot ett olämpligt offentliggörande av sådana till myndighet inkomna eller där författade handlingar som beröra prövning om havandeskaps avbrytande. Vad lagrådet sålunda uttalat synes riktigt. Den av lagrådet anförda synpunkten bliver i viss utsträckning tillgodosedd genom den år 1937 tillkomna lagstiftningen angående allmänna handlingar. För att ett fullt tillfredsställande skydd i angivet hänseende skall kunna beredas kvinnan torde det emellertid vara erforderligt att företaga viss ändring i 14 § *lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar*.

Tiden för de föreslagna lagarnas ikraftträdande synes lämpligen kunna fastställas till den 1 januari 1939.

I enlighet med vad nu anförts hava upprättats förslag till

- 1) lag om avbrytande av havandeskap;
- 2) lag om ändring i 14 kap. strafflagen;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten;
- 4) lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.»

Föredraganden hemställer att förslagen måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.